

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA

BROJ 8.

KOLOVOZ 1930.

GOD. XXVI

Dr. I. KRAJAČ:

JASTREBARSKO

ROŽANSKI KUKOVI

I. Položaj i oblik.

Relativno vrlo dugi (oko 160 km), a mjestimice do 30 km široki gorski lanac Velebita, sa bezbrojem vrhova i glavica najraznoličnijih i vrlo bizarnih oblika, sa vegetacijom i bez nje — izbacio je baš u Gornjim t. zv. Hajdučkim, a napose u Donjim t. zv. Rožanskim Kukovima upravo cvijet svoje stvaralačke snage i oblika.

Tu je na prostoru od kojih desetak kilometara dužine (sjever-jug) i 5—6 km širine (istok-zapad), a u glavnom sa tri više ili manje poprečna kamaena hrpta, na okupu sabrano kojih pedesetak više ili manje izrazitih kamenih glavica između 1600 i 1700 m aps. vis. nad zrcalom mora, u koje se ta kamaena čudovišta na daljinu ogledaju.

Tu je živi triumf visokih kamenih glavica najraznovrsnijih oblika Hrvatskog Krša na Velebitu složen kao u kakvom prirodnom muzeju.

Izmjenjuju se u vječnoj antitezi: karakteristični kameni kukovi s dubokim kamenim vrtačama, glatke stijene s provalijama, tornjevi s ponorima, grebeni sa sniježnicama, kameni tulci sa spiljama, stijene lomivrate sa sitnim pitomim zelenim dolcima. Isprugano i izrezano kamenje, u koje je Priroda kroz milijune godina rezala svoje vječne ornamente i relieve, izmjenjuje se živom zelenom vitom jelom i smrčem, a plazava klekovina penje se strmim liticama do tjemena tvrde stijene, koju sunce ljubi, a gromovi oru.

U veličajnoj povorci, a u kamenim skupinama tu su za vječnost sabrana najdostojnija alpinska veličanstva kao nigdje na Velebitu u tolikoj množini, a na takvoj visini i na relativno malom prostoru. Okružuju ih se svih strana njihova kamaena pratrna u obliku glavica od 1300 m aps. vis. pa do najviših uspona tla, t. j. do 1600 m, preko kojih viri jošte samo pomenuti vrhovni cvijet gorskog veličanstva ovog kamenog dijela Sjevernog Velebita.

Nepristupačni, nepoznati, osamljeni, neosjetljivi, gordi vječni posrednici između zapadnog mora i istočne zemlje, između dubina i sunca, općeći sa vijorima, sa urnebesom gromova, sa divljim bijesom

elemenata i sve oživljujućom moću jarkog sunca — stoje nepomični milijunima godina vječnog stvaranja.

Sada se probijaju do njih ljudi, koji ih zovu svojom domajom, po njihovim hrptovima vijugaju se gorske staze, a kada se bude po njihovu golom kamenom čelu točilo srebro mjeseca, sjedit će na njem gdjekada čovjek uživajući u harmoniji pućine, svemira i zemlje.

II. Karakteristike.

Smjer boranja gorskih kosa Velebita uopće i Sjever. Velebita jest: sa sjevero-zapada prema jugo-istoku.

U Rožanskim Kukovima taj smjer na hrptu planine križaju za Velebit neobični poprečni hrptovi više ili manje izrazitog smjera: istok—zapad. U tim dimenzijama ne opetuje se više taj fenomen na Velebitu.

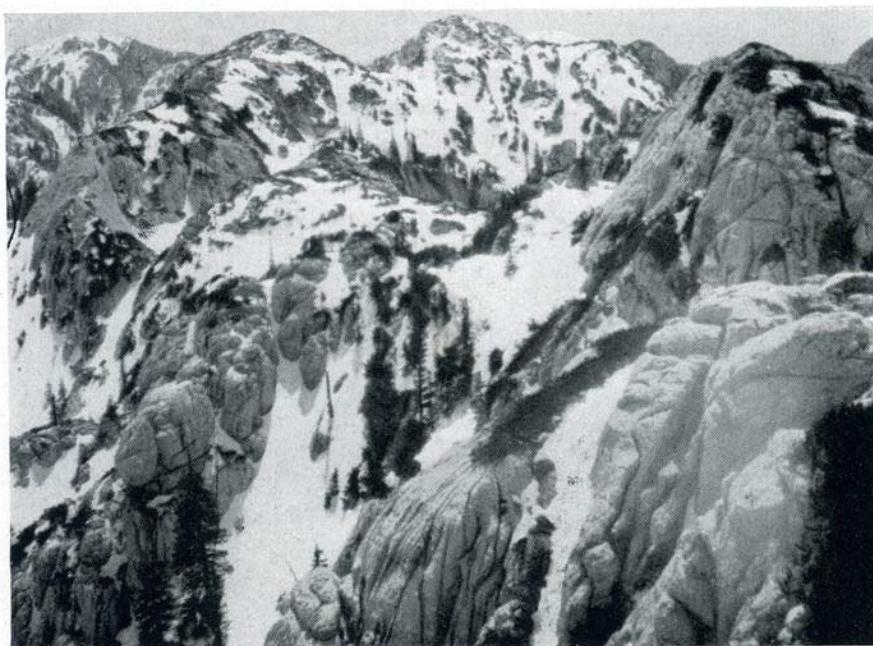
Glavni i najduži takav visoki poprečni kameni hrbat jest onaj centralni: Vratački Kuk 1678 m (na karti neispravno Vraterski) — Novotnjev Kuk — Cipalski Vrh. Taj je hrbat zvan u zapadnom svom dijelu imenom: Štirovac. Prema istoku nastavlja se taj isti visoki poprečni hrbat preko Lubenskih Vrata, malo povijen u glavnom visokom hrptu Hajdučkih Kukova (najviši vrh 1658 m).

Na sjeveru od tog poprečnog hrpta do linije više ili manje izražite uvale sjeverno od skupine Kuka 1617 m protežu se Sjeverni ili Gornji Rožanski Kukovi. Sjevernije od te linije leže južni predvrhovi grupe Zavižana sa najvišim kotama 1570 m i 1595 m zapadno i skupine Čepuraša istočno. Međašnja crta između Zavižana i Čepuraša sa sjeverne i Gornjih Rožanskih Kukova sa južne strane leži dakle u zapadnom produšku crte uvale Velikog i Malog Loma. Južno od hrpta Vratački Kuk — Cipalski vrh leže južni Rožanski Kukovi (ili naprosto Rožanski Kukovi u užem smislu). Pasarićev Kuk, pod kojim je Rosijeva koliba, može se jošte k njima pribrojiti, jer je nastao rašljanjem rečenog glavnog poprečnog hrpta, a odijeljen je od Gromovače, koja pripada izrazito među gornje Rožanske Kukove. Osim toga je i po konfiguraciji svog stijenja sličniji južnim Rožanskim Kukovima. Jednako je i u glavnom poprečni smjer grebena Pasarićeva Kuka sličniji takovom smjeru Južnih Rožanskih Kukova.

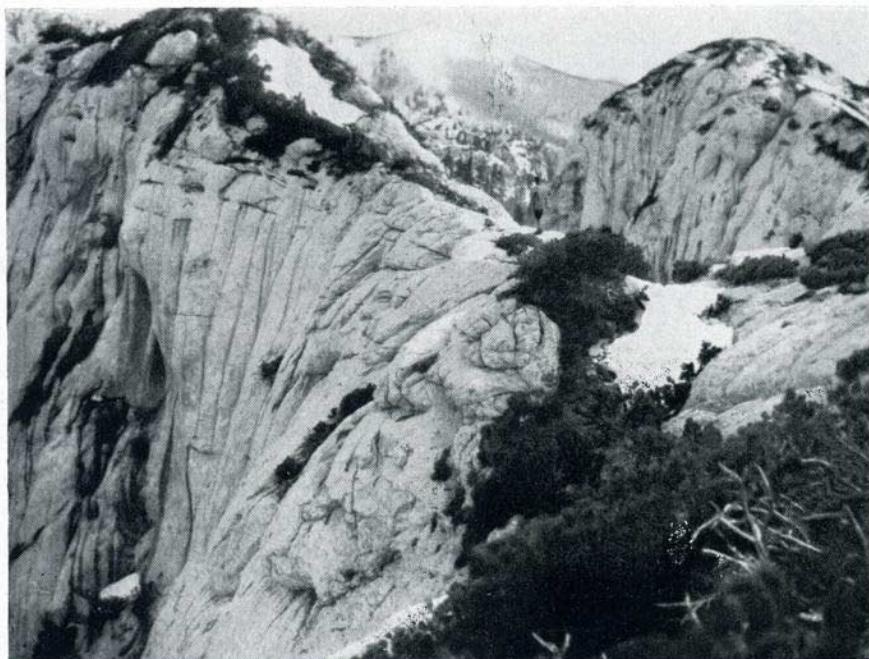
Očevidna karakteristika strukture baš Rožanskih Kukova u užem smislu, dakle južnih, jest fenomen poprečnih grebena na gorskoj trupini Velebita. Osim rečenog centralnog najdužeg poprečnog hrpta postoji jošte južnije — za alpinistu — u glavnom poprečna skupina Crikvina (najviši vrh po karti 1644 m), zatim jošte južnije izrazito poprečni visoki kameni hrbat smjera potpuno istok-zapad,

R O Ž A N S K I K U K O V I

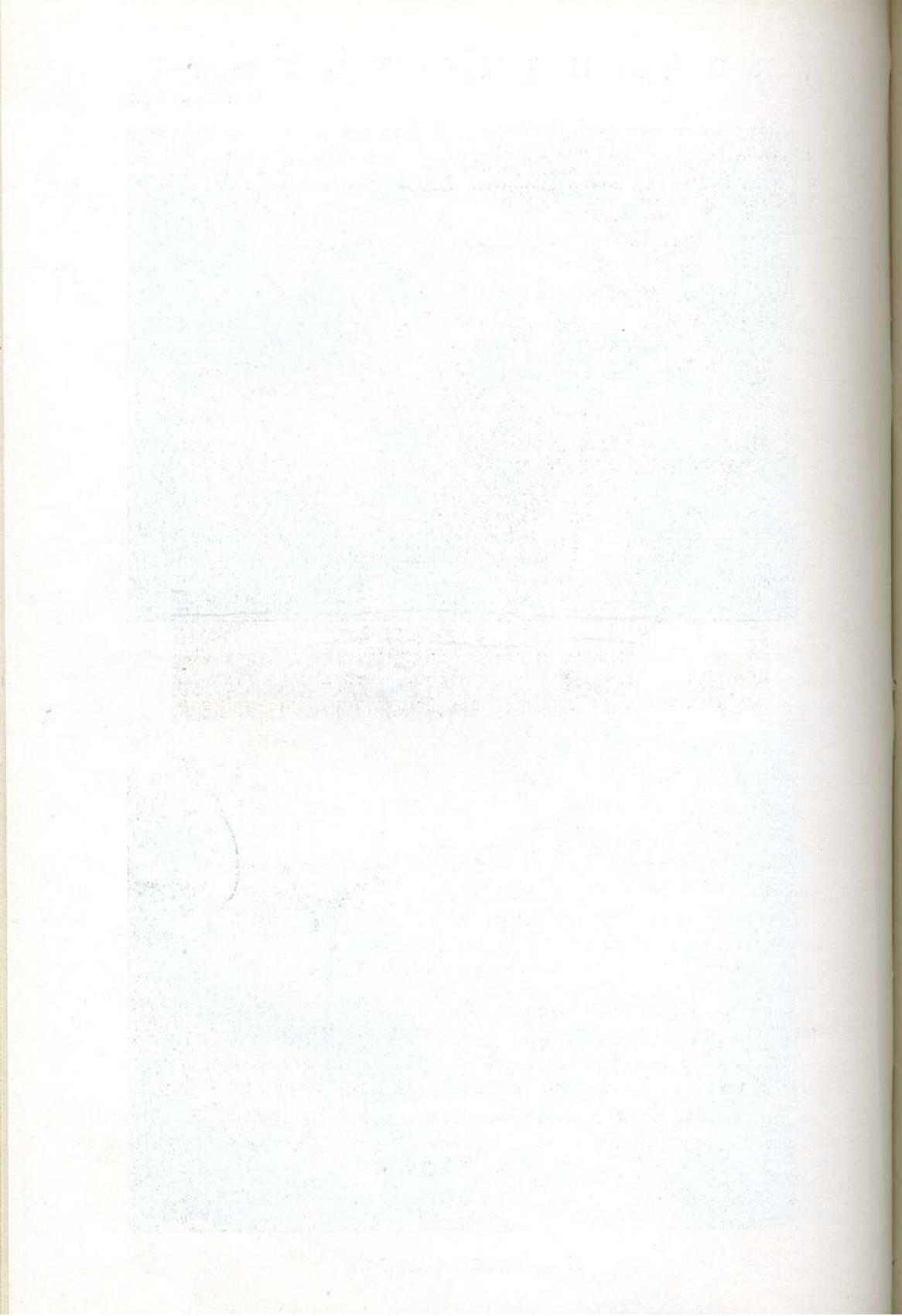
Foto: dr. Č. Krajač

SL. 1. MASIV CRIKVINA SA SJEVERNE STRANE

SL. 4. GREBEN VARNJAČE

što ga čini Krajačev Kuk (oko 1690 m, na karti visina neoznačena) i Lubenski Kuk.

Karakteristika gornjih Rožanskih Kukova u užem smislu, koja za alpinistu dolazi u obzir jest: golet, razprtost, okomito kalanje stijena, izvrženost udaru gromova, duboke kamene ponikve i teška prohodnost.

Karakteristika južnih Rožanskih Kukova jest: raznoličnost i ljepota kamenih oblika, više ili manje okomite stijene, duboke kamene, često gotovo okomite vrtače, spoj crnogorice sa kamenom, bolji kamen, koji nije tako izdrt kao u gornjim Rožanskim Kuko-

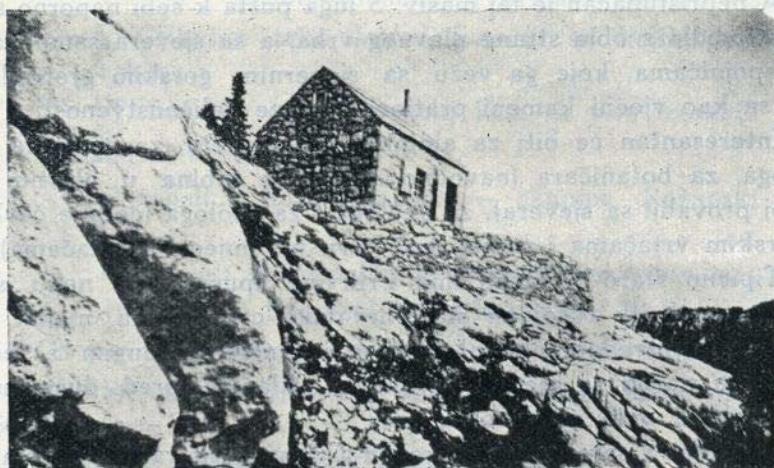

Foto: dr. J. Poljak

Sl. 7. ROŽANSKI KUKOVI: RO SIJEVA KUĆA

vima, penjačke ture, okomiti prirodni bunari sa sniježnicama, spilje i ponori.

Karakteristika južnih Zavižanskih predvrhova i skupine Čepuraša jest uz manje razvito stijenje jača zašumljenost uz vrlo teško prohodni teren (često radi klekovine).

III. Crikvine.

Medju gorskim gromadama, koje tvore skupinu Rožanskih Kukova, zasebno mjesto zauzima masiv Crikvine. U onom spletu vanrednih kamenih oblika Crikvine se ističu svojom masivnom cjelovitošću, svojim nazubljenim visokim grebenom od stanca kamena i svojim glatkim okomitim južnim stijenama, svojim brojnim dubokim uskim kamenim vrtačama kao bunarima na svom grebenu (na sedlu između glavnog vrha i zapadnog Premužićeva tornja) i dubokim uskim kamenim provalijama pod okomitim sjevernim bočinama.

I one su čudnovat, u glavnom poprečan, visok kameni greben na uzdužnom visokom hrptu Velebita. Prema karti 1 : 25.000 visina najviše stijene (vrha) iznosi 1644 m nad morem. Na istoku malo u sjevernom pravcu povijeni njihov greben nosi na sebi 5—6 izrazitih vrhova, svi valjda preko 1600 m aps. vis. Gledane sa sjeverne strane, sa hrpta Štirovca, izgledaju kao da su se sa zapada od mora popeli na hrbat Velebita u praiskonskoj divljoj snazi i bijesnom zaletu golemi morski valovi silnih masa, jedan za drugim i tamo se na hrptu za vječnost jedan do drugog ukrutili, okamenili tvoreći goleme zube i tornjeve ovog grebena.

A nepristupačan je taj masiv. S juga pušta k sebi naporno samo na dva sedla s obje strane glavnog vrha, a sa sjevera samo kamenim spojnicama, koje ga vežu sa sjevernim gorskim gromadama, koje su kao vječni kameni pratioci njegove veličanstvenosti.

Interesantan će biti za alpinistu i za estetu, za geografa i za geologa, za botaničara (navodno Juniperus sabina u glavnoj kamenoj provaliji sa sjevera), za geologa i za zoologa (gorske čavke u bunarskim vrtačama i kukci, koji živu na snijegu u vrtačama).

Tipično staro-hrvatsko ime Crikvine upućuje na neku staru dosada neotkritu ruševinu staro-hrvatske crkvice na njemu ili u njegovojo neposrednoj okolini, dok se je negda u dugim i teškim stoljećima narod sa djecom i blagom sklanjao pred dušmanskim provalama u ovaj neprohodni kraj.

Međutim i sam masivni greben Crikvinâ sa raznih mjeseta pokazuje siluetu golemog strmog crkvenog krova (dom) i tornja zapadno uza nj. God. 1930. i Crikvine padaju pod udar civilizacije, jer se do njih i na njih prosjeca udoban planinarski put iz Rosijeve kolibe na Rožanskim Kukovima.

IV. Razdioba.

Počevši sa sjevera u opisanu skupinu gornjih Rožanskih Kukova spadaju glavni uzdužni kameni hrptovi:

1. sa zapadne strane:

- a) skupina Kuka 1617 m sa više izrazitih vrhova;
- b) skupina Gromovače 1675 m sa više izrazitih vrhova;

2. sa istočne strane:

- c) skupina sjevernog pretkuka Kuku 1606 m;
- d) skupina Kuka 1606 m sa više vrhova;

3. u središtu:

- e) skupina bezimenog Kuka (na koji su se dne 27. IV. 1930. uspeli Dr. I. Krajač i Tomo Vukelić) oko 1610 m do 1620 m, na karti visina neoznačena. (Vidi »Hrv. Planinar« god. 1930. br. 5.);

4. u zapadnom središtu (na razmeđi Sjevernih i Južnih Rožanskih Kukova):

f) skupina Pasarićevog Kuka s najvišim vrhom oko 1650 m, pod kojim je s juga Rosijeva koliba HPD (dva grebena, — drugi niži sjeverozapadno — i par vrhova).

U skupinu južnih Rožanskih Kukova spadaju:

1. poprečni hrptovi:

g) hrbat Vratački Kuk — Cipalski Vrh sa kojih 14 vrhova preko 1600 m aps. vis. na samom hrptu, a sa sjevernim i južnim izdancima (Varnjača) značno više;

h) Crikvine (tako ih narod zove) sa kojih pet do šest vrhova;

i) Krajačev i Lubenovački Kuk sa više izrazitih vrhova.

2. Uzdužni hrptovi:

j) zapadni: kosa Alančića — skupina Rožanski vrh — Lisac;

k) istočni: skupina Golog vrha sa predvrhovima;

l) središnji: Serovski vrh i hrbat nad Rožanskom Rujom.

Od kamenitih vrtača u tom području najinteresantnije su:

a) dvije vrtače niža i viša istočno odnosno južno pred Kukom 1606 m;

b) Vrtača zapadno od Vratačkog Kuka;

c) Vrtača Varnjače;

d) Vrtača južno od Krajačevog Kuka sa visokim stijenama u obliku kamenih orgulja.

V. Slike sa Rožanskih Kukova.

Slika 1. prikazuje veći dio masiva Crikvina sa sjeverne strane (snimljena sa sjeveroistočnog hrpta Crikvina).

Slika 2. prikazuje glavni vrh (1644 m) Crikvina sa sjeverne strane.

Slika 3. prikazuje najviši vrh Varnjače (oko 1630 m) sa hajdučkom spiljom ispod njega.

Slika 4. prikazuje uski greben Varnjače i njen srednji t. j. najviši vrh s istočnom stijenom same Varnjače i za njom Crikvenâ. Na grebenu na snijegu stoji planinar. Ova slika prikazuje pejsaž koncem travnja 1930. god.

Slika 5. prikazuje istočnu stijenu Varnjačine vrtače (južni dio) sa Poljakovim Tornjem nad njom.

Slika 6. prikazuje južnu stijenu Varnjačine vrtače s velikom polusipljom u dnu. Opis grebena Varnjače iz pera g. Dra. I. Krajača nalazi se u 4 broju ovogodišnjeg »Hrv. Planinara«, a opis strmog silaza u duboku vrtaču Varnjače iz pera g. ing. Ante Premužića priopćen je u 6. broju ovogodišnjeg »Hrvatskog Planinara«.

Slika 7. prikazuje novo sagrađenu Rosijevu Kolibu HPD-a na visini od oko 1610 m, neposredno pod najvišom stijenom Pasarićeva Kuka (nešto preko 1650 m). Koliba leži nad milovidnom zelenom ravni Jerković Dolca i nad velikim sedlom Rožanskih Kukova. U neposrednoj blizini je vrtača pod Novotnijevim Kukom s istočne, a kotlinasta Legčeva Štirovača sa zapadne strane, pa u okviru divljeg stijena i ljupke crnogorice spaja tako oko sebe sve bitne karakteristike Rožanskih Kukova. U neposrednoj blizini su upravo vanredna pogledala: sa grebena i vrha Novotnijeva Kuka, te sa zapadnog (more) i istočnog dijela grebena Pasarićeva Kuka. Ova danas najviša planinarska koliba HPD-a lako je pristupna interesantnim putem iz Zavižanske (Krajačeve) Kuće do pod Lubenska Vrata sve do Rosijeve kolibe za 3½ sata hoda.

NOVE I OBNOBLJENE MARKACIJE U SJEVERNOM VELEBITU. Prva dajući svoj zasnovani plan markacija planinarskih putova po Velebitu Hrv. Planinarsko Društvo u saradnji sa direkcijom šuma na Sušaku provedlo je do sada ove markacije planinarskih putova po sjevernom Velebitu: 1. Oltari—Siča—Krajačeva kuća na Zavižanu—Lom—Lubenska Vrata—Lubenovac—Tuderevo—Alan—Jablanac. Ovaj vrlo važni planinarski put označen je crvenim krugom, u kome je bijela točka.

2. Krajačeva kuća—Lom do pred Lubenska Vrata desno put na Rosijevu kuću. Od Krajačeve kuće do pred Lubenska Vrata kao pod 1., dalje se odvaja put na desno prema Rosijevoj kući, pa je u početku kojih 50 m označen bijelim krugom, u kojem je crvena točka, a dalje do kuće opet crveni krug sa bijelom točkom.

3. Krajačeva kuća—Rovine—Čemerikov Dočić—Smrčeve doline—Legčeva Štirovača—Rosijeva kuća. Ovaj put označen je bijelom četvorinom sa crvenim križem. Ovaj znak je samo u početku od Krajačeve kuće na Rovinu, a dalje je crveni krug sa bijelom točkom. Isto tako od Rosijeve kuće u protivnom pravcu u početku je bijela četvorina sa crvenim križem.

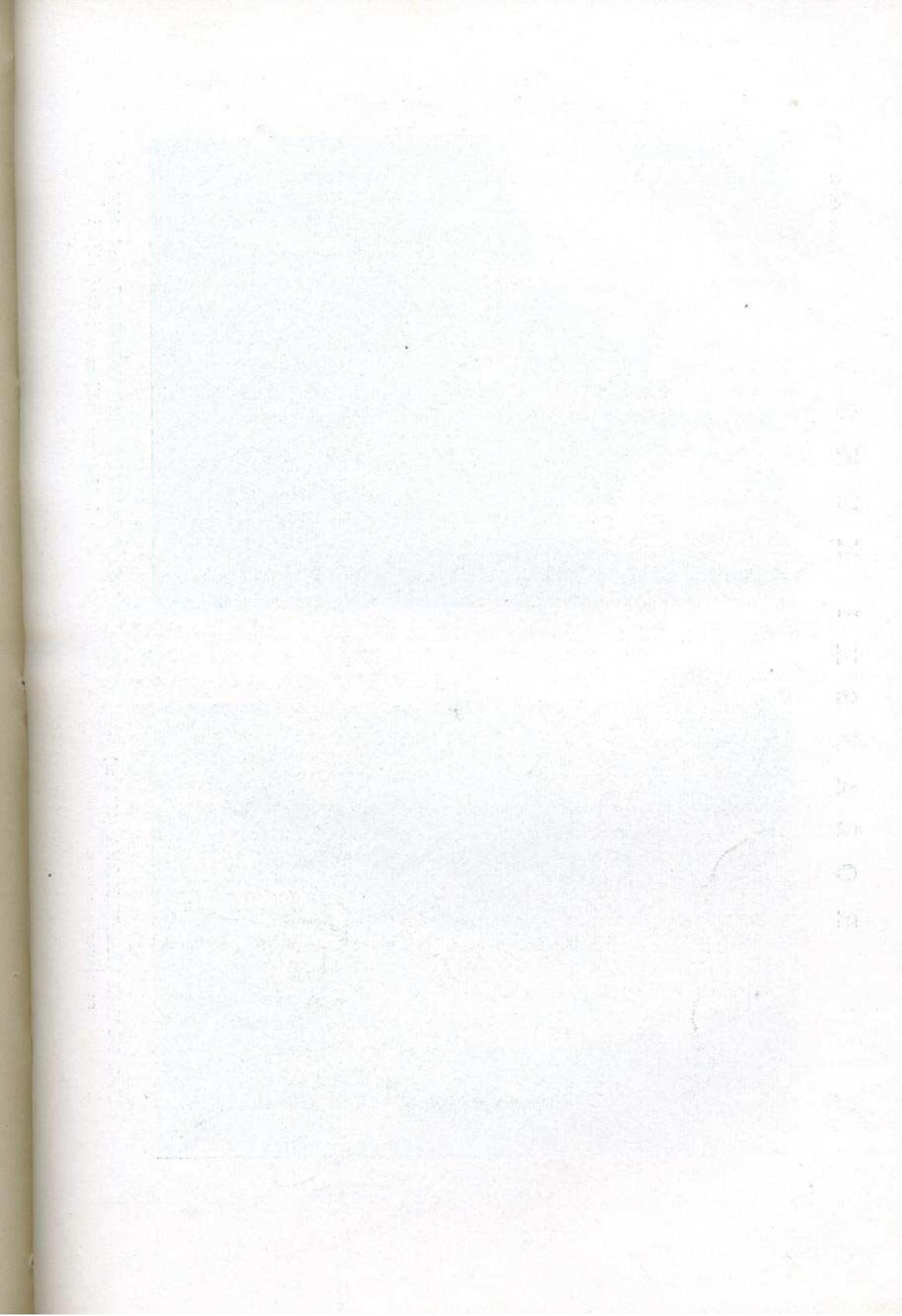
4. Rosijeva kuća—Smrčeve doline—Cipala—Miškulinska Duliba—Vel. Brisnice—Bralići—Donji Starigrad. Od obje polazne tačke, t. j. od Rosijeve kuće i od D. Starigrada u početku je markacija crveni krug sa bijelim križem, dalje crveni krug sa bijelom točkom.

5. Krajačeva kuća—Zalovci—Jezera—Nađak Bilo—Krasno: oznaka je sa crvenom strjelicom.

6. Krajačeva kuća—Plančice—Velebitska Plješevica: dva crvena poteza.

7. Krajačeva kuća — Ječmišta — Gornja Klada — Donji Starigrad: oznaka je u početku sa dvije usporedne crvene crte, a između njih bijela crta. Ova je markacija na ishodišnoj i konačnoj točki, dalje je crveni krug sa bijelom točkom.

8. Krajačeva kuća—Zalovci—Biljevine—Pivčevac: oznaka je crveni križ i nad njime crvena crta. Sve ove markacije izvrsno su provedene, tako, da svaki može ići po njima bez ikakva vodiča.

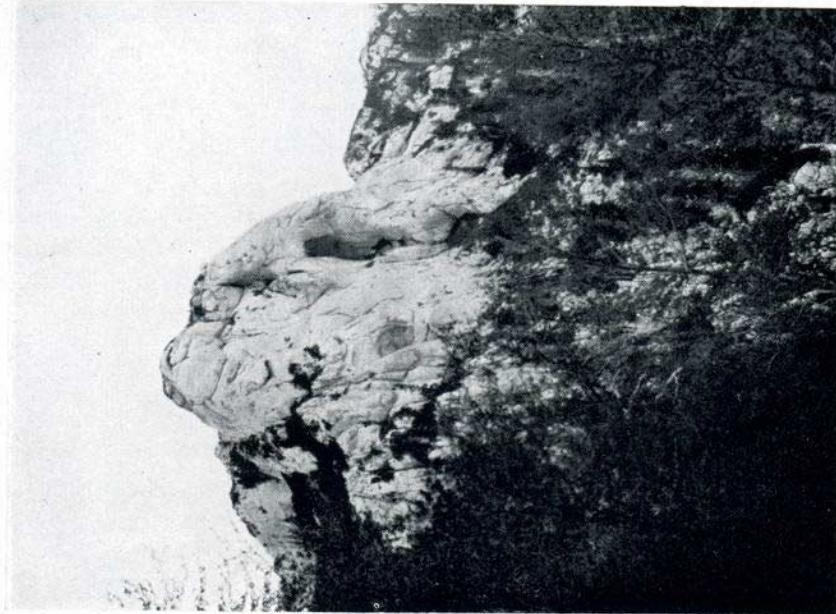

R O Ž A N S K I K U K O V I

Foto: dr. I. Krajač

SL. 2. GLAVNI VRH CRIKVINA (1644 m)
sa sjeverne strane

SL. 3. NAJVIŠI VRH VARNJAČE (nad 1666 m)
s hajdučkom spiljom u južnoj stijeni

GORSKIM KOTAROM

Kratki zvižduk, teški uzdah ogromne brdske lokomotive i gusti oblak čađava dima. Osovine se pokrenule, vagoni pospano prodefilovali, a mi ostadosmo sami. Stanica, moj drug i ja.

Svježe srpanjsko jutro na skradskoj stanici. U razgajjene grudi i neispavano lice diskretno nam struji onaj nepatvoren skradski eliksir i osvježeni ranim gorskim jutrom zaboravljam probdivenu noć. Uz lomot i daleku jeku vlaka, kojega polako nestaje u razjapljenim raljama pet četvrtina kilometra dugackog kupjačkog tunela, rada se dan i prve zrake probuđenog Sunca skidaju bjeličastu koprenu, što je lagano prekrila ovu prelijepu hrvatsku Švicu. Nekih tri, četiri i pet stotina metara duboko dolje pod nama, između silnih i gustom šumom obraslih krških visočina, previre u velebnom prirodnom kotlu gusto magleno more kao neizbjježivi svakodnevni rezultat isparivanja brbljavih gorskih tekućica Iševnice, Kupice i Kupe. U tom zapjenušalom bjelosivom bubrežastom moru kupaju se i plivaju jutarnjim rumenilom i zlatom obasjane glavice drgomaljskog skupa (Veliki Drgomalj, 1153 m), Kuželjskih Stijena, Skradskog vrha i triumfalnim djelom savremene tehnike proburaženog Kupjaka. Predajući se osjećajima zaboravljam sugestivnu noćnu siluetu starca Kleka (1182 m), tog popularnog ročišta zajapurenih vještica; zaboravljam i usnulu dolinu ponornice Dobre, da uzmognemo ovdje uživati u jednom od najljepših prizora, što ga naš Gorski Kotar uopće može dati. Ne obaziremo se ni na zanovijetanje praznih želudaca, te mjesto toplog ovomaltina gutamo zdravlje i usrkavamo snažne dojmove.

Čaroban prirodni perivoj.

Naš Gorski Kotar! Tkogod je samo jednom, pa makar i vrlo kratko vrijeme boravio u njemu, taj se uvijek rado sjeća tih dana, koji mu bez sumnje ostaju u trajnoj i najugodnijoj uspomeni. Na razmjerno malenom prostoru nanizala je svesilna Priroda mnoštvo tipičnih krških fenomena, toliko ljepote, dražesti, a i divljine, da je taj naš najpristupačniji prirodni perivoj uvijek bio mio i drag svakom obožavatelju Prirode. Svjež zrak, zdrava gorska voda, svjetle favorove i bukove šume, tajnovite crnogorične prašume, kaskadni potoci, hirovite ponornice, vječni snijeg i led u ponorima, daleki vidici, kršne litice, strahotne provalije, duboke vrtače, bizarre pećine ili spilje, — sve to nalaziš na tom neznačnom području od samo nekoliko desetaka četvornih kilometara. Razmišljajući tako o tom neobičnom obilju jedinstvenih krasota i sjećajući se nerazumijevanja, s kojim se kod nas na žalost puštaju s vida turistički (isto što

i životni) problemi Gorskoga Kotara, silazili smo dobro utrtim, ali slabo markiranim putem u dolinu brze Iševnice, koja je danas možda poznatija radi moderne električne centrale, nego sa svog čarobnog slapa, kakav se malogdje nalazi, koji je radi njegove osebujne boje prozvan Zelenim Virom.

Zeleni Vir.

Stojimo na dnu duboke doline i navlačimo ogrtache, jer će trebati još dobar sat vremena, možda i više, dok Sunce sa svog nedohvatnog pijedestala milostivo pogleda ovo prirodno čudo. Kao na ulazu u tajanstveni hram škropi nas sveta voda pedeset metara visokog, nježnog i čudnovatog slapa, što se polagano spušta i poput finog vjenčanog vela razastire i lebdi pred vlažnom okomitom stijenom. Nijedna mladenka na svijetu nije imala s toliko savršenstva satkani devičanski veo! I kao da neke nevidljive ruke odmataju gore na rubu provalije beskrajni kolut skupocene tkanine, tako se to besprekidno odmata i razastire i škropi i nestaje u šumnoj brzici hitrog potoka. A ravno pred nama zinuo veličanstveni i ogromni crni portal, iz koga odvodi veliki umjetni žlijeb bistru modrozelenu vodu kao najjeftiniju hranu nedalekim turbinama. Čudnih li kontrasta! Ovamo prirodni raritet Zeleni Vir, pun draži, romantike i divljine, a onamo — dvjesta metara dalje — Zeleni vir, d. d. za eksploraciju te ljepote u svrhu dobivanja električne energije. Što ćemo, tehnika siluje Prirodu!... I premda je ovdje nekako sve divlje, premda se bregovi strmo ruše u dno ove oskvrnute doline, ipak ne možemo otkriti mjesto, na kojem je mogao pokojni Hirc osjetiti naročiti strah.

Put do Broda.

Uz žuborenje brzica krećemo dalje. Besplatni nam je vodič Iševnica. Vijugamo krševitim puteljcima, čas smo na jednoj, čas opet na drugoj njenoj obali i dolina se pomalo proširuje. Botaničari sviju kategorija, dodite amo i uživajte! Sunce razgoni uskovitale magle, rosa iskušava propusnost naših gojzerica, a svježe pilule sitnozube stoke upućuju nas na blizinu sela. Doskora minusmo zaselak Ložac donji i odmah zatim prolazimo kroz seoce Iševnicu, gdje nam gotovo na svakoj kući razapete ribarske mreže najrječitije govore o zanimanju Iševničana. Doista su oni specijalisti u hvatanju pastrva. Tu nas ostavlja i naš vodič. Utječe u jaču i nagliju Kupicu, da se konačno otprilike jedan kilometar odatle obje rječice izgube u divnoj Kupi. Nakon dva sata umjerenog hoda eto nas u Brodu na Kupi.

Brod na Kupi.

Smjestivši se na jakom cestovnom čvorištu, između visokih bregov, na ušću Kupice u Kupu maleno je ovo mjestance sa svojih

pedesetak čistih i lijepih kuća nesumnjivo jedno od najpriyatnijih naselja u čitavom Gorskem Kotaru. Brod na Kupi upravo je predestinirano ljetovalište. Tu ima svega! Voliš li kupanje, evo ti široke i bistre Kupe; želiš li udičariti, podi uz Isevnicu i Kupicu; uživaš li pak u tišini, prošetaj cestom prema Brod-Moravicama ili — još ljepše i bolje — šumskim putem prema Vrhu, Zakraju i Skradu. Tu moraju ozdraviti i najizmoreniji živci! Želiš li možda divlju romantiku, da ti potrese dušom, evo te za pola sata ugodne šetnje kod bazenskog izvora Kupice, a odatle podi stazom ispod Kupjaka prema Sušici; ovdje nailazi čovjek na netaknutu Prirodu punu veličajne nijeme pjesme, teške kao crkveni koral. Sve se to može uveče da zasladi brodskom delikatesom — slatkom pastrvom.

Hajdova hiža.

Međutim biti u Brodu na Kupi, a ne upoznati Hajdovu hižu znači biti u Napulju i — ne napiti se »lacrimae Christi«. Ipak nam ograničeno vrijeme ne dopušta, da se mnogo zadržavamo u tom tihom i pitomom selu i volens-nolens brišemo iz programa uspon do te najveće brodske planinarske atrakcije. Moramo se zadovoljiti tek time, da nove dojmove nadoknadimo — ugodnim reminiscencama. Ušančili smo se na mostu, koji danas spaja dvije najnaprednije banovine i zurimo u one grdne polugole stijene, što se poput teških kulisa ispriječile ravno pred nama na zapadu. Pred tom scenerijom sigurno bi i »Jonny« zaboravio »svirati« svoj crnački saksofon . . . U znatnoj njihovoj visini crne se dva velika otvora kao sablasne rupe u očnim šupljinama goleme lubanje. Pred nekih tucet godina prviput sam se uspinjao i znojio bespućem strmih litica i nesigurnih žlebova želeteći dokučiti visoki ulaz u tu veliku spilju. Put me vodio od izvora Male Bjelice preko kamenitih blokova neprijaznom strminom izravno samoj spilji, pa premda je danas već s drgomaljske strane izgrađen prilično dobar i posve siguran prilaz, ipak se vazda, kad god posjećujem Hajdovu hižu, najradije verem svojom starom nemarkiranom strminom i neutrptom putinom, jer mi je nekako draga, zavolio sam je, jer me većma podražuje.

Hajdova hiža vrlo je zanimiva. Položaj joj je osebuhan, te leži nekih 500 m visoko u okomitim vapnenjačkim stijenama. Imade dva ulaza, koji su se smjestili nablizu i od kojih je gornji teže pristupačan, dok joj je unutrašnjost prostrana te sliči ogromnoj svečanoj dvorani punoj kongenijalnih sigastih plastika anonimnog umjetnika. Iz glavne dvorane vode dva pokrajna dugačka hodnika, koji zahtijevaju od svojih posjetilaca nešto veću penjalačku sposobnost, da ih za tu ne baš svakome prirođenu odliku u svojim najskrovitijim odašama obdare divnim zrcalom bistrog spiljskog jezerca. Podno jezo-

vitih stijena, koje u sebi kriju sve te čare podzemlja, šćućurilo se siromašno selo Grbael (s privjeskom Guče selo), kojega radišni seljaci naročitim prizvukom govore o Hajdovoј hiži prepuštajući redovno strancima, da je oni posjećuju. Inače od domaćih muškaraca tek tu i tamo po koji lovac zaluta na te stijene, ali ne radi spilje, već za »gemzicama« — divokozama — kojih osim na tim liticama nema nigdje drugdje u Gorskem Kotaru. Naslonjeni na ogradu mosta koketiramo s jarko obasjanim ulazima u te podzemne dvorane i slušajući sve to moj drug pretvara škiju u dim. Rezonujemo o plodu narodne fantazije, imaginarnim »hajdima«, po narodnom pričanju čudnovatim i divovskim stanovnicima Hajdove hiže i sjećajući se, kako je i Hirc uzalud tražio u njenom jezeru čovječju ribicu, odšetasmo prijeko na Baniju, u dravsku banovinu, da ondje u hladu »gostilne« otkrijemo u našim naprtnjačama originalne dalmatinske sardine ...

Romantična dolina Kupe.

Sat kasnije. Moramo dalje! Koracamo najinteresantnjom i najromantičnijom cestom Hrvatske. Ovdje se mora govoriti samim superlativima, u koliko pridjevi uopće mogu da izraze sve naše misli, osjećaje i želje. Uistinu je sigurno i nepobitno jedno: najinteresantnija i najromantičnija cesta Hrvatske svakako se protegla od Delnice preko Broda do Čabra. Uporedo s odmicanjem kilometara od Delnice, pogotovo pak od Broda rastu i njene ljepote. Svaki nam korak kaleidoskopski razotkriva nove prizore, jedan ljepši od drugoga, i čitav je taj put naprosto jedna pjesma. Filmska kamera nažalost još nije dospjela ovamo, a mi goloruki (to jest bez Griesbachovih foto-aparata) služimo se zdravim lećama naših očiju i oprezno razvijamo divne slike duboko negdje u našoj duši. Te se slike ne zaboravljaju! Kakvu li bi tek himnuispjeval Mihanović u ovom kutiću lijepe naše domovine?!

Provlačimo se prekrasnim kanjonom Kupe. Malo govorimo, mnogo gledamo i još više uživamo. Ostavljamo kilometre i sela: Gusti Laz, Guče selo, Grbael i Kuželj. Pored nas klokoće intimno Kupa i kao da nas hoće upozoriti na svoje lijepo taložene i strme obale, na kojima zlim udesom prikovani moraju da ispoštavaju teški grijeh okamenjeni fratar i opatica. Šibaju ih munje, jer su zgriješili protiv samostanskih regula. Osjetiše, da su djeca Prirode i zbog toga ih stigoše kazan i prokletstvo. Toliko i tako narodno vjerovanje; stvarno pak to su interesantni tornjići, kakvima obiluje naš krš.

Na jakoj i nagloj okuki uz bezreki blagoslov kapelice svete Ane dostigao nas i prestigao luksusni auto ostavivši nam oblak prasine i vonj benzina. Trošeći jeftiniji benzin produžujemo »per pedes ap...«, kako bi rekao A. G. M. U Gašparcima prelazimo na lijevu

obalu Kupe. Prirodne se ljepote nastavljaju nesmanjenom intenzivnošću. Kopkamo po mozgovnim fasciklima i zaključujemo na osnovi poznatih nam fakata (i akata), da je još nekad, u doba pokojnih austrijskih i madžarskih interesnih polovica, ova rajska dolina morala biti neki mali švercerski eldorado.

Izvor Kupe.

Prilijepili smo se uz Kupu i ne ostavljamo je. Njeni mnogobrojni mlinovi neumorno se okreću i nešto grgoću; vjerojatno su dobro odgojeni, te nam žele sretan put i dobru zabavu. Kao da ignoriramo slikovitu Osilnicu, okrećemo leđu nedalekom Gotničkom Snežniku (1289 m) i upadamo u seoce Hrvatsko na desnoj obali Kupe. Divimo se vanrednim pejsažima i podno šumovitog Dimovca promatramo milovanje i sljubljivanje hladne Čabranke s našom suputnicom. Brzamo dalje da stignemo do današnjeg cilja. Niz bezredne stepenice navaljanoga kamenja ruši se voda, pršti i šumi i razbija se u bezbrojne molekule. Visoke su i strme obale ukliještile tu zapjenušalu pitku tekućicu, hoće je sputati, a ona se ne da. Izvija se jogunasto i prpošno juri dalje. Poigrava se s mnogobrojnim crveno i crnopjetljavim pastrvama, zavodnički im razotkriva svoje draži i sa studenih 8° Celsiusa dokazuje nesumnjivi gorski karakter. Tko li je ono budalasto ustvrdio, da Gorski Kotar turistički i za planinara i ne znači mnogo? Je li bio ovdje? U ovom divnom i djevičanskom čistom prirodnom perivoju, koji — što više — nije okaljala ni najskromnija crveno-bijela planinarska markacija. Tišina. Visoki bregovi i među njima duboko, tajanstveno i kristalno-čisto modrozeleno oko. Jezerce. Izvor Kupe. Zaboravismo napor i umor. Tko da to i osjeti u ovom svečanom prirodnom hramu, gdje je samo nabujaloj Kupi i razularenim elementima oluje dopušteno, da od vremena do vremena služe velebne pontifikalne mise. Sjedimo na obali i šuteći uživamo. Svaka je riječ suvišna i značila bi profanaciju još uvjek slabo poznate Ljepote. Snatrimo i zaboravljamo grad, ulicu, dom, sebe, sve!

Spavali smo odlično na svježem sijenu u Razlogama. Simpatično gorsko selo: školnik, pop i nekoliko naherenih drvenjara. Siromaštvo i poštenje daleko od prave ceste, željeznice i savremenog životnog bila. Jedino tu i tamo zalutaju ovamo žandar, financ i općinski ovrhovoditelj. Planinari su nažalost ovdje također bijele vrane. Nazdravlje, planinari, sa željezničkom povlasticom u džepu!

Crni Lug i Smrekovac.

U praskozorje grabimo uzbordo i put nam vijuga šumom gustom i prepunom zdravlja. Iz debelih i sočnih smreka struji osvježujući miris a visoki im i oštri vršci bodu nebo. Protiču nam ugodni satovi i jutro smo dostigli u prekrasnom crnoluškom pejsažu.

Crni Lug (730 m) milovidno, napredno, čisto i zdravo gorsko selo na podnožju Risnjaka pristupno je iz Delnica šumskim označenim putem ($3\frac{1}{2}$ h hoda). Leži uz cestu Lokve — Mrzla Vodica — Gerovo na sunčanoj uzvisini sa zelenim livadama i poljima, obrubljeno s istočne i zapadne strane bukovom i crnogoričnom šumom, pa je od prirode kao stvoreno da s vremenom postane ugodno gorsko ljetovalište. To je ubavo mjesto važna planinarska točka s istočne strane za uspon na Risnjak i silaz na izvor Kupe s istočne strane. U njem planinari nalaze jeftin konak i dobru opskrbu. Iz Crnog Luga krećemo na desno prema Velikoj Vodi i uz potok Lesku lagano se uspinjemo dobrim šumskim putem. Vidi se, da je frekvencija planinara u tom području nešto življa, jer nas sve češće pozdravljuju minijaste mrlje markacije poštovanog ha-pe-de-a. Uz put me izazivaju u hvatove naslagane jedre bukove cjepanice, za kojima moja drvarnica toliko čezne. Nalijevo ponor, nadesno strmina. Kolnik se pomalo metamorfozira u dobar nogostup i za dva i po sata od Crnog Luga eto nas kod planinarske kolibe u Smrekovcu. Odmarajući se komentiramo hijeroglife snobovskih potpisa, kojima su istetovirane grede i daske tog potrebnog zakloništa, te konstatujemo, da svuda, kud god se pojavi čovjek, imade i paradoksa. Kultura i civilizacija pseudoplaninara pridoniješe, da se ne mogosmo poslužiti nakapnicom. Srećom smo u termosici ponijeli izvrsnu potočnu vodu iz Leske.

Prilaz od Crnog Luga i planinarski nogostup, mjestimice usječen u kamenje, sa polaganim usponom kroz gustu bukovu i crnogoričnu šumu, jedan je od najlakših i najudobnijih pristupa sve do strmog uzlaza na vrh Risnjaka. Cijeli taj put kao i usječeni strmi uzlaz na vrh dala je prije više od 40 godina izgraditi o svom trošku uprava vlastelinstva knezova Turn-Taxis, da planinarima olakša uspon na Risnjak.

Uspon na Risnjak.

Premda u nogama čuvamo pristojan jučerašnji put Skrad—Brod—Gašparci—Osilnica—Razloge, ipak nam posljednji uspon ne zanovijeta previše. Griskamo četrun, od vremena do vremena postajkujemo, strmina je sve jača, šume pomalo nestaje i javlja se potpuni alpski kolorit. Okovanke nam glođu kamen. Posljednjih stotinu metara gorskotarskog ponosa svakako želi reći, da baš i nije mačji kašalj. Nije životu pogibeljan i bilo bi neumjesno uspoređivati ga — recimo — sa Škrlasticom, Jalovcem ili sličnim divovima; ali tko boluje od vrtoglavice, taj sigurno ne će olako svladavati njegovu strminu. Još malo, nekoliko isprebacanih teških kamenih gromada i eto nas na njegovu impozantnom i šrapastom vrhu.

Risnjak ili Rišnjak? Jedni kažu ovako, drugi tvrde onako. Odakle mu ime — ni to nije posve sigurno. Jedni: od risa (zvijeri); drugi: od risja (biljke). Međutim narod, koji se nikad od njega ne dijeli, zove ga najradije Risnjak. Sigurno je tek, da je visok 1528 m i da je najviši vrh Goskoga Kotara. Ipak mu u mnogočemu nema premca. Prije svega: vidik! Ovamo čitav Gorski Kotar, onamo Jadran! Naš Jadran sa svim slobodnim i neslobodnim kvarnerskim otocima i zamišljenom Učkom u pozadini. Pa opet malo dalje prekršteni Snježnik (1796 m). I flora Risnjaka je osobita; od gizdavih zvončića i gencijana do ponosa planinarskog, srebrenastobijelog runolista.

I opet sjedimo i opet šuteći uživamo. Na dlanu nam se nanizali mnogobrojni biseri Gorskoga Kotara, Kapele i Hrvatskog Primorja. Gledamo ih, prebiremo po njima i ne znamo, koji nam je od njih miliji i ljepši. Svi su nam srcu dragi!

Silaz je bio lak i brzo smo se preko Medvedih vrata spustili do Gornjeg Jelenja, odakle smo se dobrodošlom prilikom odvezli do mora. Sada već umorni i zaprašeni sjedimo u bašti sušačkog »Continentala«. Promatramo bujicu ulice, što se valja u svijetu mnogobrojnih žarulja, zapljuškuje nas vlažni zadah mora, kibiciramo kontrolisanju putnika na fatalnom mostu i vraćajući se u mislima našim planinama nagoviještavamo i pogádámо, hoćemo li naskoro prisustvovati otvorenju već davno projektovane planinarske kuće na Risnjaku?! . . .

Dr. I. KRAJAC: V JASTREBARSKO

PLANINARSKO SKLONIŠTE NA DOCIMA U JUŽNOM VELEBITU

Nakon izgradnje nove planinarske kuće na Sljemenu (1912.—13.) HPD imalo je čvrstu namjeru, da i na drugim hrvatskim planinama, koje nisu na domaku Zagreba, postepeno podiže slična planinarska skloništa, kojima je svrha, da omoguće što lakše i češće pohađanje naših planina i gorovitih predjela i da ujedno pospješi promet stranaca, čime se pučanstvu dotičnih krajeva otvaraju nova vrela gospodarske privrede. Glavna se pažnja tada obratila planinama Gorskoga Kotara i Velebita, na kojima je HPD u g. 1914. odlučilo izvesti troškom od preko K 10.000 ove nove investicije: gradnju planinarske kuće pod Risnjakom troškom od K 5.000—6.000 u zajednici sa tadašnjom podružnicom na Sušaku—Rijeci, nadalje gradnju planinarske kuće na Visočici u Južnom Velebitu u sporazumu sa tadašnjom podružnicom u Gospiću, u koju je svrhu već g. 1912. zaključkom glavne skupštine HPD-a bio određen prinos od K 2.000, pak gradnju planinarskog skloništa troškom od K 2.000 na Docima (Strugama), glavnoj gorskoj previji u Južnom Velebitu. Nato je buknuo svjetski rat, koji je uz mnoge druge omeo i izvedbu ovih važnih osnova.

Poslije ujedinjenja HPD povjerilo je brigu oko gradnje zasnovanog skloništa na Docima obnovljenoj podružnici »Visočica«, u Gospiću, koja se pod vodstvom zaslужnoga predsjednika g. I. Gojtana odmah poslije rata dala na posao, da ostvari osnovu iz g. 1912. o građnji planinarske kuće na Visočici. Ujedno je HPD g. 1922. predalo podružnici »Visočica« do tada votirani i skupljeni prinos od K 10.000 za gradnju spomenutih kuća u Južnom Velebitu. Ali se izvedenje tih po razvoj planinarstva na Velebitu vrlo važnih osnova opet zategnulo sve do najnovijeg vremena. Na molbu HPD podružnice »Visočica« za odstup gradilišta na Visočici stiglo joj je g. 1923. rješenje od direkcije šuma na Sušaku, da joj se daje potrebno zemljište u zakup na 30 godina. No druga molba, kojom je podružnica g. 1919. tražila od ministarstva šuma i ruda građu za dom na Visočici i za sklonište na Docima, ostala je neuvažena sve do kraja g. 1927., kad su međutim građevni troškovi poskupili gotovo za 200%. Još g. 1921. bile bi se mogle izvesti obadvije gradnje (na Visočici i Docima) troškom od kojih K 15.000, koja je svota tada bila u tu svrhu skupljena i spremna. Pošto je napokon prošle godine sretno dovršena i otvorena planinarska kuća na Visočici, koja je u počast njezina neumornog graditelja prozvana »Gojtanovim domom«, nastala je potreba, da se pristupi izvedenju i druge osnove, gradnji visinskog skloništa na Docima, koje stoji sa kućom na Visočici u uskoj vezi, jer po svom položaju ima da se oslanja na nju i ujedno da služi kao ishodište za uspone na okolne najviše vrhove Južnog Velebita. Gradnju toga skloništa namjerava sada u sporazumu s maticom izvesti HPD podružnica »Visočica«, koja ima u tu svrhu u pripravi neizradeni materijal, što ga je g. 1927. dobila od ministarstva šuma i ruda kao pripomoć za izgradnju planinarske kuće na Visočici i skloništa na Docima. Poradi toga drži se ovih dana na Docima zajednički očevid radi izbora mjesta za novo planinarsko sklonište. O tome pitanju poslao nam je naš planinarski stručnjak i velebitolog g. Dr. Ivan Krajač ovo mišljenje:

»Prva novogradnja južno od Visočice imala bi biti planinarska koliba na Docima (Struge) ili nad njima, da bude sigurnija od prolaznika. Ležala bi centralno za Južni Velebit i uz put, koji vodi iz Like preko Buljme u Primorje na Starigrad. S ovom kolibom, koje je gradnja alpinistički vrlo potrebna i motivirana, valja se radi njene važnosti pobliže pozabaviti.

Kod izbora mjesta za planinarsku kolibu na Docima dolaze u obzir ove činjenice i principi: Radi upravo vanrednog vidika sa prevale Buljme i susjednog vrha mora koliba da leži u neposrednoj blizini morskog vidika suglasno sa principom, koje sam izložio u ovogodišnjem 7. br. »Hrv. Planinara« o položaju planinarskih koliba na Velebitu i Dinarskom gorskome sklopu. Jedini ozbiljni prigovor protiv toga mogao bi biti, da u tom slučaju nije u blizini Marasova vrela. Međutim Marasovo vrelo pod konac ljeta presušuje, ili je slabašno i mutno, pa bi koliba i kraj njega morala imati vlastitu cisternu. Osim toga je ono oko $\frac{1}{2}$ h hoda udaljeno od najbližeg potpunog vidika na Buljmi. Taj vidik predstavlja ono, što je najljepše na tom dijelu Velebita i što nije dovoljno pogledati izmorenu jedanput

gorskog pašnjaka sa sjeverne strane podno kuka zapadno od Buljme (valjda oko 1602 m). Sjeverno odnosno malo sjevero-istočno, dakle s kopnene strane, odmah pod njim nalaze se visoki travnici i čistine, koje bi mogле poslužiti za gradnju planinarske kolibe. Mjesto bi se moralo tako birati, da je pogled prema moru otvoren iz nje ili iz neposredne blizine. Vrata i prozori imaju gledati na more. Koliba bi bila na visini od oko 1580 m, dakle valjda kojih četrdesetak metara više od same previje Buljme. Na tom mjestu ne bi bila na udarcu putnicima, jer tko je izmoren usponom, ne će rado praviti još četrdesetak metara uspona samo za to, da vidi kolibu, osim ako je planinar, koji će u njoj noćiti. Isti je princip proveden i praktički uspješno kod Krajačeve kuće na Zavižanskoj Kosi, koja leži nad sedlom Zavižanske Kose, kojim vodi mnogo frekventirani put u Lom i Lubenovac, a pod samim vrhom Zavižanske Kose (Vučjaka). Osim toga tako položena koliba bila bi kraćim putem sa Badanjskih Dolaca (Javornik) najbliže Gojtanovu domu na Visočici i prelazu od njega na Buljmu i u Starigrad. Od toga doma na Visočici bila bi udaljena točno 5 h hoda.«

Ing. J. NEUMANN:

ZAGREB

PLANINARSKA KUĆA NA RISNJAKU

Izabrati zgodno mjesto za planinarsku kuću nije laka stvar. Tomu se hoće veliko planinarsko iskustvo i dobro poznavanje ne samo dotične gore, već cijelog kraja, kojim prolaze putovi i staze sa svim varijacijama i k susjednim planinama.

Smjestiti kuću što bliže samomu vrhu nalaže u ovom slučaju osim suvremenog naziranja o smještaju planinarskih kuća još i osobiti položaj Risnjaka spram cijelog Gorskih Kotara. Planinaru sa bilo koje polazne točke treba izabrano mjesto biti na prolazu s morske na kopnenu stranu ili obratno, tako da penjući se na Risnjak mora proći kraj nje, a da pri tom ne gubi na visini ili vremenu. Mjesto, koje je nedavno izabrano, potpuno odgovara ovim zahtjevima.

Na spojnicu između Velikog i Malog Risnjaka, ispod samih stijena oko 100 m niže od vrha, prostire se potpuno ravna 900 m² velika livadica, obrasla mekanom gorskom travom. Vjerojatno bila je to nekoć velika vrtića, no kako se nalazi u mrvom prostoru od bure t. j. sa sjevera zaštićena stijenama Risnjaka, to je kroz tisuće godina nanosom polagano i postepeno zatrpana, dok nije stvoren ovaj idealno ravni travnik, obrubljen kamenjem, ostatkom kamenog lijevka vrtače.

Uspon na sam vrh s ove livade traje oko 15 časaka, a vodi ravno uz brdo kroz klekovinu i po oštromagnutom travniku do ulaska u strme i razdrte stijene poznatog silaza na Lazac. On je bez ikakvih naročitih poteškoća i zanimljiviji i kraći od onoga, što vodi Torbarovom livadom. Izabrana livadica je idealno križanje svih putova na Risnjak. Pristupi u pravcu iz Crnog Luga, Zelina, Suhe Riječine, Lazac-Platak, ili prelaz na Obruč itd. sastaju se ovdje u jednoj točki. Čak izletniku automobilistu bit će moguće preko Lujzinske ceste i cestom na Lazac dovesti se do jedinstvenog vidikovca Medjedova Vrata, koji nas očarava velebnom

arhitekturom svojih stijena; a odavle će za jedan i pol sata hoda kroz šumsku prosjeku preko Malog Risnjaka izbiti na samu kuću. Ovaj je put dobro markiran, a sam prelaz preko Maloga Risnjaka najljepši je i najzahvalniji od sviju uspona. Osim krasnoga vidika ima planinar ovdje da se divi bogatoj alpinskoj flori. Upravo sada cvate tamo raskošno runolist u bezbroj busena na liticama okrenutih jugu. Posebna je prednost toga mjesta, da će planinarska kuća sagradena tik ispod samoga vrha omogućiti planinaru dulji boravak u divnom visinskom gorskom zraku i suncu, da se do mile volje naužije beskrajnih planinskih vidika i krasota, ne odrićući se kraj toga komfora u dobro opremljenom zakloništu.

Uzevši u obzir sve te momente, odlučeno je prigodom očevida od 15. VI. o. g. na licu mjesta sagraditi kuću upravo na tom mjestu. Sama planinarska kuća bit će 17.65 m duga i 7 m široka, jednokatnica sagradena iz kamena. Pred cijelom njenom duljinom nalazit će se terasa u širini od 3.50 m. Nekako u polovici njezine duljine ulazit će se u prostran trijem, iz kojeg vode vidljive drvene stepenice u I. sprat; iz trijema desno ulazi se u prostranu blagovaonu dobro rasvjetljenu sa tri prozora. Tik do same blagovaone bit će smještena kuhinja sa izbom, a ispod ovih nalazit će se podrum i ugrađena cisterna. Lijevo od trijema smješten je skupni ležaj sa 14 ležišta. U prvom spratu bit će 5 soba sa 14—15 kreveta, a u potkrovlu skupno ležište sa 20—25 ležaja. Sve prostorije bit će iznutra obložene blanjanim daskama, a stropove će činiti vidljive drvene grede. Peći bit će zidane iz pokacljenih glinenih pečenjaka, a ona u blagovaoni opasana drvenom klupom, kako je običaj u alpinskim kućama. Sljubnice kamenog pročelja izradit će se čisto sa fugama i time prištediti nepotrebno žbukanje. Nakana je dakle sagraditi jednu tipičnu alpinsku kuću, koja će svojim vanjskim izgledom i nutarnjom rasporedom pobuditi u planinara onaj prijatni osjećaj, što ga daju skladnost i udobnost. Izradbom ove kuće svratiti će se pažnja planinarskih krugova na risnjački sklop i na njegove znamenite prelaze u primorske krajeve i na Obruč, a Hrv. Planinarsko Društvo imat će zadovoljstvo, da je nešto pridonijelo podizanju planinarstva i turizma u Gorskem Kotaru, tom biseru naših planina.

GLAVNE SKUPŠTINE PODRUŽNICA H. P. D-A

HPD podružnica »Bilo« u Koprivnici

obdržavala je 2. redovitu glavnu skupštinu 25. veljače u gradskoj vijećnici. Nakon što je brojne skupštinare pozdravio predsjednik g. Milivoj Somogyi prikazao je tajnik g. Vladimir Blašković život i rad podružnice u prošloj godini. Općenito se može reći, da podružnica radi mirno, solidno i marljivo, da postojano napreduje i da joj se na osnovi toga predskazuje lijepa budućnost. Iz opširnog izvještaja i zanimljivih statističkih podataka vadimo sljedeće: Broj članova porastao je na 50; od toga polovica ženskih. Članovi podružnice priredili su u manjim skupinama 16 jednodnevnih i 7 višednevnih izleta, a pored bregova hrvatskoga krša naročito su bile posjećene slovenačke Alpe. Na tim izletima svi su učesnici prevalili željeznicom ukupno 14.600 km. Najviši uspon bijaše Triglav (2863,4 m). U svrhu jače planinarske propagande podružnica je na jednom od najprometnijih mjesta Koprivnici postavila veoma lijep i ukusan društveni ormarić, u kome su izložene uspjele snimke domaćih foto-amatera, pune jedinstvenih motiva i planinarskih štimunga. Osnovana je i društvena knjižnica, a jednakost se nastojalo oko toga, da članstvo bude ispravno obavještavano o svim pojavama nesamo hrvatskog planinarstva, već i ošlog turističkog odnosno alpinističkog života. Zbog toga je podružnica bila pretplaćena na »Hrvatski Planinar«

i slovenački »Planinski vestnik«, zatim na švicarski »Die Alpen« i bečki »Oesterreichische Alpenzeitung«. Broj preplatnika na »Hrvatski Planinar« bio je u prošloj godini 7, a poradit će se na tome, da njihov broj u šestom kvinkveniju izlaženja te naše jedine planinarske revije bude što veći. U vezi sa svim tim bio je i administrativni rad življi, pa urudžbeni zapisnik iskazuje u drugoj godini opstanka podružnice 36 brojeva više, no u 1928. godini.

Poslovanje blagajne, o čemu je izvijestio blagajnik g. Ph. Mr. Josip Milhofer, kretalo se i ove godine u najčednjim granicama. Primici su se osnivali samo na članskim uplatama, a izdaci su se odnosili na plaćanje prinosa središnjici, pretplate, nabavku društvenog ormarića i razne manje potrebe podružnice. Na dan obdržavanja glavne skupštine stanje društvene blagajne izraženo brojkama izgleda ovako: Primitak 2.109.50 dinara, izdatak 1.444.50 dinara; ostaje 665 dinara. Ostatak je koristonosno uložen u banci. Odbivši od ostatka dugovanja podružnice u iznosu od 497 dinara znači, da je podružnica u treću godinu svoga djelovanja ušla sa svotom od 167 dinara.

Izvještaji funkcionara, a jednako i konstatacije nadzornog odbora (izvještaj nadz. odb. podnio g. Dragutin Čuković) primljeni su s odobravanjem na znanje, pa je nakon podijeljenog apsolutoriјa jednodušno izabrana za ovu godinu ova uprava: predsjednik g. Milivoj Somogji, gradski senator; tajnik g. Vladimir Blašković, profesor; blagajnik Josip Milhofer, magister farmacije; odbornici gg. Ivan Šavor, aps. ing. for. i Sabina Radetić, činovnica poreske uprave. U nadzorni odbor izabrani su gg. Dragutin Čuković, svršeni filozof, Slavko Löwy, arhitekt i Božo Vojnović, trgovac.

HPD podružnica »Ravna Gora« u Varaždinu

držala je 12. IV. o. g. glavnu godišnju skupštinu, u kojoj je predsjednik g. Krešimir Filić pozdravio članove i iznio dosadanji rad i glavne smjernice buduće djelatnosti. Tajnik g. I. Milčetić izvješće: krajem g. 1929. podružnica je brojila 115 članova, kojih je broj od g. 1928. porastao za 7. Pretplatnika na »Hrv. Planinar« ima samo 5, pa se stavlja na srce članovima, da ih veći broj preplati na društveno glasilo. Marljivo su prirediani izleti na obližnje zagorske planine i u susjednu Sloveniju, a pojedinci i manje skupine upriličili su manjih i duljih izleta u Alpe. Među najznačajnije događaje u g. 1929. svakako spada otvorene planinarske kuće i piramide na Ivančici, u kojoj je proslavljen sudjelovalo preko stotinu izletnika iz Varaždina, a predsjednik g. Filić pozdravio je posestrimu ivanečku podružnicu, kojoj je uručio dar od D 1000.

Gradnja planinarske kuće na Ravnoj Gori. Zemljište na Ravnoj Gori je omeđeno i postavljen za čuvara šume tamošnji nadlugar, da se spriječe šumske štete. Kako je najljepša točka na toj gori mjesto, gdje se nalazi kućica, koja je vlasnost župe Bednja, poduzeti su koraci, da župa daruje tu zgradu društvu. Susretljivošću g. župnika Matice u Bednji i po odobrenju nadbiskupskog duhovnog stola kuća je poklonjena podružnici, pa će se doskora gruntovno prenijeti na središnjicu HPD-a u smislu pravila. Okolni pašnjak oko kuće nabavit će se od zadruge Paska. Na zajedničkom sastanku u Čakovcu sa tamošnjom podružnicom »Željezna Gora« jednodušno je prihvaćen nacrt Rajmunda Glasera (iz Maribora) za planinarsku kuću na Ravnoj Gori, pa će se sav raspoloživi novac ulagati u zajednički fond obiju podružnice. Obje podružnice kao i njihovo članstvo jesu u načelu za gradnju oveće planinarske kuće na Ravnoj Gori prema načinu, kako se grade u Sloveniji. Gradnja manjeg skloništa troškom od kojih D 100.000 nije na toj gori svrsishodna radi neposredne blizine ljudskih naselja

(10 minuta), koji tip potpuno odgovara n. pr. Velebitu. Ravna Gora radi vanredno lijepog vidika, lakoga prilaza, krasnih šuma i obilja vode jest kao stvorena za dulji boravak u zimi i ljetovanje. A to će biti moguće, ako se izgradi kuća po spomenutom nacrtu, koji se odlikuje ukusom, prostranošću i dobro iskorišćenim prostorom. Znatan broj Varaždinaca ljetuje po planinskim kućama u Sloveniji s razloga, jer u Hrvatskom Zagorju nema takovih kuća. Podružnica je mišljenja, da je bolje s gradnjom pričekati, dok se za nekoliko godina namaknu nužna sredstva, da se uzmogne sagraditi kuća, koja će biti udešena za dulji boravak i potrebnim komforom opremljena. Blagajnica Elza Ljuština izvješćuje o stanju društvene blagajne: na članarini unišlo D 11.485, na upisnini, iskaznicama i maticama D 2.686.50, na kamatima D 537.91; uloženo u fond za gradnju planin. kuće D 11.564.45, koji sad iznosi D 18.328.75, uložen u I. hrv. štedionici. Pošto su izvještaji primljeni jednoglasno na znanje i odboru podijeljena odrešnica, izabran je ovaj novi odbor: predsjednik Krešimir Filić, tajnik Ivo Milčetić, blagajnik Elza Ljuština, odbornik Rudolf Kleinberger; nadzorni odbor: Vladimir Deduš, Josip Vojtjehovski, Dragan Grims.

DAN VRANJAČE

Na Tjelovo, u 18 sati, stigao je u Kotlenice u svrhu, da razgleda špilju Vranjaču, g. Ban Dr. Ivo Tartaglia s gospodom suprugom, koji su bili svečano dočekani od seljaka okolnih sela, kliške općinske uprave te upravnog i gradjevnog odbora kao i pročelnika pojedinih sekcija naše podružnice »Mosor« u Splitu, kao i brojnih drugova planinara.

Prvi je oslovio g. Bana predsjednik podružnice, drug prof. Girometta, pozivom prisutnim planinarima na priprosti srdačni trokratni »Zdravol«, na što su planinari zaorili svoj tradicionalni pozdravni poklik. Predsjednik je zatim zahvalio g. Banu na pažnji naprama radu podružnice »Mosor« izjavom da će podružnica »Mosor«, umjesto zahvale za pripomoć, koju je ona dobila od Banske uprave za uređenje Vranjače, odgovoriti još jačim elanom u radu za unapređenje i socijalnog podignuća sela te procvata planinarstva i turizma.

Zatim je izrekao jezgrovit govor načelnik kliške općine g. Perković, koji je uz pozdrav izrazio g. Banu opću želu svojih općinara za napretkom. Napose je preporučio g. Banu do sada najzapuštenije i nasiromašnije selo Kočlenice, kome sve fali, od vode do škole i župnika, sa stotinjak zapuštene djece, u koje selo, sada, napretkom turistike, zalaze već brojni stranci (često vrlo ugledni) i domaći planinari. On je izrazio nadu, da će općina Klis, na domaku Splita, najvećeg centra na Primorju, radinošću i sposobnošću g. Bana napredovati. Unaprijed zahvalan kliče mu »Živio!« Kao treći je govorio glavar poljičkog sela Dolac, g. Šimunić, koji je g. Banu stavio na srce put od Kotlenica do Doca, odavna potrebit kao kruh svađanji. Oni su spremni dati radnju snađu, samo da do njega dodje.

G. Ban je od srca svima zahvalio i rekao, da se uopće nije nadao dočeku. Istaknuo je, da ne samo Primorje nego i naša zagorska sela i planine imadu svoju ljepotu i mogu privući strance. Tako se nuda da će i Kotlenice napredovati, a i cijela općina Klis. Ti su krajevi divni; imadu suviše jednu rijetkost — Vranjaču — koju će sada razgledati. Vidi silnu volju i sposobnost planinara, vidi stvaralački rad, vidi čvrstu slogu i žudnju za napretkom sela i ta nastojanja treba poduprijeti, pak će on učiniti sve što može.

Gosp. Ban je zatim s gospodom ušao u spilju, praćen od druga prof. Girometta i ostalih funkcionara planinara, opć. upraviteljstva Klisa i predstavnika tehničkog odjeljenja Banske uprave g. načelnika ing. Matulovića i g. ing. Zuppe.

Kad je g. Ban došao u glavnu dvoranu spilje, drugarica gđica Katica Ilićeva je sa jednog skrovišta svojim odličnim glasom intonirala mističnu Goudonovu »Ave Maria!« Svi staše i ušutiše. Tajanstvenost se je tog podzemnog čarobnog svijeta, tog neobičnog hrama, obasjana brojnim električnim sijalicama, još više izražavala. Gosp. Ban i njegova gospođa — saslušaše pjev u dubokoj duhovnoj koncentraciji te je na koncu izrazio svoje udivljenje.

Zatim je g. predsjednik drug prof. Girometta pozvao druga Radu Mikačića, cand. ing., i predstavio ga g. Banu ističući, da je taj mladić, oduševljen planinar i član građevinske sekcije »Mosora«, rijetkom požrtvovnošću i samoprijeđorom, pun etičkog idealizma i ljubavi za naše planine, mjesecima besplatno upravljao rado-vima u spilji i izvan nje pa ih evo majstorski izveo. Gosp. Ban ga je pohvalio i izrazio mu svoje priznanje.

G. Ban je nato ostavio Vranjaču pohvalivši i obodrivši planinare, i pri odlasku izjavio, da je ostao zadriven neizrecivim ljepotama, koje je video u spilji.

*

Vranjaču je posjetio tog dana još jedan odlični gost: g. Živanović, rektor više pedagoške škole u Beogradu. I na njega je spilja ostavila naročiti dojam. On je rekao, da je ona jedna atrakcija, kojoj se nije nadao. Da se taj objekt ne da ni opisati ni naslikati, već da ga treba jedino vidjeti, da se o njemu dobije pravi dojam i saznanje.

*

Oko 20 sati, kad je uslijedio povratak nas Mosoraša, imao sam po stoti put dokaza, da je taj lijepi kliški predio zbilja romantičan. Kotlenice, sa svojim silnim liutim škrabama, koje nemaju život siromašnih seljaka, sa onim divljim kršom iz kojega proviruje zelenilo u ovom kasnom proljeću, ove godine hvala Bogu punim visokog klasja i iskorušenim do zadnjeg pedla; — sa surim mosorskim lancem prema jugu u svojim bojama sumraka, sa svojim slavujima u lugovima, i mirisom kadulje, — već su pune neke naročite romantike, osobito drage ljudima sa sjevera. Dugopolje u predvečerje, gledano sa kotleničkih visinskih serpentina, koje kad bi bile pošumljene, dale bi naročiti čar i ovako krasnom dugopoljskom pejsazu; pak napose Klis, koji svi znaju, sa svojim fantastičnom silhuetom, čudesnom formacijom tla i divnim vidikom na Split i more u svaku dobu dana i noći, osobito pri zapadu sunca — to su ti jedinstveni preduslovi i te vanredne odlike, o kojima je g. Ban govorio. Ali Kotlenice nemaju ni pitke vode i mole bunar prije nego školu; Dugopolje ima dobre ljudе ali ne bi imali smisla za pošumljivanje; a Klis nema ni putova, ni električne, ma da se na području te općine nalazi izvor električne energije, kojom je osvijetljena cijela splitska okolica, nema ni jednog drvoreda, ni malo hladovine...

*

Tog dana zacijelo svi se naši drugovi zadovoljni povratiše kući, ma da su im ove žalosne činjenice pobudile u dnu srca osjećaj tuge. Ipak smo svi bili zadovoljni, bar utokilo, ukoliko smo svoju sezonu 1929—1930 divno zaključili i ukoliko je Vranjača imala svoj značajni dan; zadovoljni, da smo i ovaj put, kao uvijek, vodeni etikom planinarstva, izvršili svoju dužnost. Jer ispravni planinar — napose funkcijonar — nije puka figura. U njega treba da je etičko shvaćanje i svjesno vršenje planinarske dužnosti.

*

Sada, kada se u drugim krajevima, na sjeveru najviše planinari, kod nas su — ferije. Jedino ukoliko se ne pode na Alpe ili na Dinaru, kao što je to slučaj za manje skupine koje polaze ovih dana na Klekovaču kod Oštrelja u Bosni, i za one, koji se spremaju na Triglav, Kamničke Alpe, i u inozemske planine.

Svakako, za veliku većinu, sada su ferije, premda prisilne.

Na 28. rujna se otvara planinarska sezona 1930/31 sa proslavom 5-godišnjice opstanka podružnice, koje se slavlje vrši na Mosor-planini s velikim veseljem planinara. 1925—1930 — to je za nas značajni datum. To razdoblje predstavlja okvir naših podvigâ, nastojanja, rada i idealisanja, a i uspjeha.

Zatim eventualno nadolazi proslava otvorenja kuće, pak Šumski Dan, pak planinarska Božićnica, zatim veselica u gradu itd. To su sve priredbe najvećeg značaja za pokret, ali pravi planinari, a ti su većina, nisu samo tu, gdje je čast i slava pokreta po srijedi, oni su svuda, gdje ih ideja pozove, pa bila to i najobičnija priredba. Taj osjećaj dužnosti sa disciplinom, koju je pravi planinar sebi nametnuo spontanom auto-disciplinom, to je podiglo »Mosor« - podružnicu na današnju visinu, te ona u gradu svuda uživa ugled i poštovanje čak i od onih koji se podsmijevaju planinarstvu. Nismo mi samo za zabavu, već planinari i po pozitivnosti i po dužnosti.

Mosoraš.

PLANINARI, ČUVAJTE ALPINSKU FLORU!

Na našim visokim planinama, napose u Gorskom Kotaru, Kapeli i Velebitu, rastu neke vrste prvostrukih flore i vegetacija, koja je živi svjedok davne prošlosti, jer u njoj ima tropskih tercijskih pa i glacijskih arktičkih tipova. To se bilje obično nalazi iznad granice šume, u pustim kamenjarama i teško pristupnim liticama. Kako su ta mjesta po prirodi svojoj daleko od ljudskih stanova, moglo bi se predmijevati, da je to rijetko bilje već time dovoljno zaštićeno. Ali tomu na žalost nije tako, jer među onima, što se u novije doba u sve većem broju uspinju na visoke planine, ima znatna množina takovih, koji su neupućeni u botaničko značenje tih planinskih uresa, te vrlo često trgaju i čupaju s korjenjem u mnoštву najrjedje i najvažnije biljke. Tako su neupućene i lakomišljene ruke iskorjenile mnogi rijetki prirodni spomenik na planinama. Da se sprijeći i dalje uništavanje alpinske flore, množe su napredne države i zemlje stvorile zakone i izdale stroge naredbe o zaštiti prirode. Tako u mnogim zemljama postoji zabrana o prodaji tako ugroženog bilja i osim toga su osnovane branjevine i zaštitna područja, koja su isključena od čovječjeg utjecaja. Tako je među ostalim poznato, da u Sloveniji postoji još od predratnog vremena naročita naredba o zaštiti rijetke alpinske flore i zabrana o prodavanju takovog bilja, a kod nas je bivša hrvatska zemaljska vlada i tadašnja kotarska oblast u Delnicama više puta izdala posebne naredbe u tom smislu. Hrvatsko Planinarsko Društvo na kongresu prigodom svoje 50-godišnjice g. 1924. posebnim je referatom botaničkog stručnjaka g. dr. I. Pevaleka potaklo misao, da se i u nas po uzoru drugih država stvari poseban zakon o zaštiti prirode i alpinske flore, jer prijeti pogibao, da će s naših visokih planina nestati toga prekrasnog uresa, ako se tomu razaranju energično ne stane na kraj. Međutim rijetkim alpinskim biljem najviše je u nas izvržen uništavanju runolist (*Leontopodium alpinum*), kojega se staništa nalaze na planinama Gorskoga Kotara, Kapele i Velebita. Svake se godine otkrivaju nova mjesta; tako je prošle godine botanički stručnjak g. Dr. Ivo Horvat našao više njih na Sjevernom Velebitu i na Goloj Plješivici, a cve je godine runolist otkriven na Viševici (1428 m) kraj Liča i Fužina. U velikoj ga je količini bilo na Risnjaku, Hrvatskom Snježniku, Jelencu;

ali je sada prilično istrijebljen na vrhu Risnjaka, gdje ga još nešto ima samo na obroncima. Da se bar na tim mjestima očuva, mnogo stoji do samih planinara, koji u svom krugu treba da poukom i opomenom djeluju na neupućene izletnike, napose na omladinu, a na izletima da pomnivo paze, da se s naših planina lako-umno ne skida njihov čarobni ukras. Naročito valja u svakoj prigodi upozoravati, da se runolist ne čupa s korijenom, pa ako tko hoće da ubere za uspomenu po koji cvijetak, neka mu stabiliku ne čupa s korijenom, nego samo nožem odreže; a to vrijedi i za ostalo rijetko alpinsko bilje.

P.

SAVEZ PLANINAR. DRUŠTAVA JUGOSLAVIJE

Slovensko Planinarsko Društvo u Ljubljani držalo je 26. IV. o. g. svoju godišnju glavnu skupštinu, u kojoj je tajnik g. Tavčar izvjestio o prošlogodišnjem društvenom radu, koji pokazuje lijep razvoj i znatan napredak: u god. 1929. sagrađeno je 6 novih planinarskih kuća: planinarski dom u Kamničkoj Bistrici, krasna zgrada, sagrađena na mjestu stare planinarske kuće, planinarska koliba na Mirnoj gori na Dolenjskom, nadalje planinarske kolibe na Pesku u Pohorju, na Šmohoru nad Laškim, na Klopnom Vruhu u Pohorju i na Donačkoj gori kod Rogaške Slatine. Veće su adaptacije izvedene u Triglavskom domu na Kredarici, Aleksandrovu domu i u Staničevu kući pod Triglavom; popravljena je donja kuća na Golici i Prešernova kuća na Stolu. Osim toga Dom na Krvavcu i u Kamničkoj Bistrici dobili su radio, a kod Doma na Krvavcu sagrađena je kapelica. Za popravak i dogradnju novih putova, markacije i kažiputne ploče izdalo se oko D 41.000. Kod osrednjega odbora u Ljubljani bilo je 1. I. 1929. u svemu 4505 članova, od kojih je do 31. XII. platilo članarinu 3607 članova, a pristupilo je tokom godine 999 članova, te je osredni odbor koncem g. 1929. imao 4606 članova. Podružnice SPD su imale 6454 člana; tokom godine osnovane su 3 nove: u Gorjah, Poljčanah i u Kozjem. Cijelo društvo zajedno sa 27 podružnicima broji sada 11.060 članova. Od tih je bilo preplatnika na društveno glasilo »Planinski Vestnik« samo 1360, t. j. 12 posto svega članstva, a 290 preplatnika nije unatoč dvokratnim opomenama namirilo dug za 2 godišta. Društvo je u prošloj godini izdalo 7000 uvjerenja za trokratnu 50 postotnu pojedinačnu vožnju, koja je željeznička pogodnost ukinuta 1. ožujka o. g. Izabran je ovaj odbor: predsjednik Dr. Fran Tominšek, zamjenik predsjednikov Janko Mlakar, tajnik Dr. Viktor Vovk, zamjenik tajnikov Dr. Aleš Stanovnik, blagajnik Jože Jeretina, blagajnikov zamjenik Emil Podkrajšek, ekonom Makso Hrovatin, ekonomov zamjenik Ivo Marzel, knjigovoda Jože Cesar; odbornici: Janez Kveder, Alojzij Knafelc, Ivan Šabec, Dr. Josip Tičar, Franjo Vilhar, Alfons Gšpan; zamjenici: Hudnik, Dr. Vrtačnik, Dr. Reja, ing. Škof i Bizjak.

ASOCIJACIJA SLAVENSKIH TURISTA

Poljskie Towarzystwo Tatrzanskie.

Tako se zove najveće i najstarije plaminarsko društvo u Poljskoj, koje ima sjedište u Krakovu, a osnovano je g. 1874., dakle iste godine, koje je postalo i »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u Zagrebu. Dok je prije rata imalo oko 3—4000 članova, poslije rata broj članova postepeno raste, te je u g. 1929. iznosio 16.406 upisanih, od kojih je članarinu uplatilo 11.700 u 23 podružnice (oddziale). Od ovih su najjače ove: u Cieszynu 3005, u Živcu 2382, u Katowicama 2099, u Krakovu 1834, u Varšavi 1385, u Zakopanom 401, u Lavovu 332 člana. Pla-

R O Ž A N S K I K U K O V I

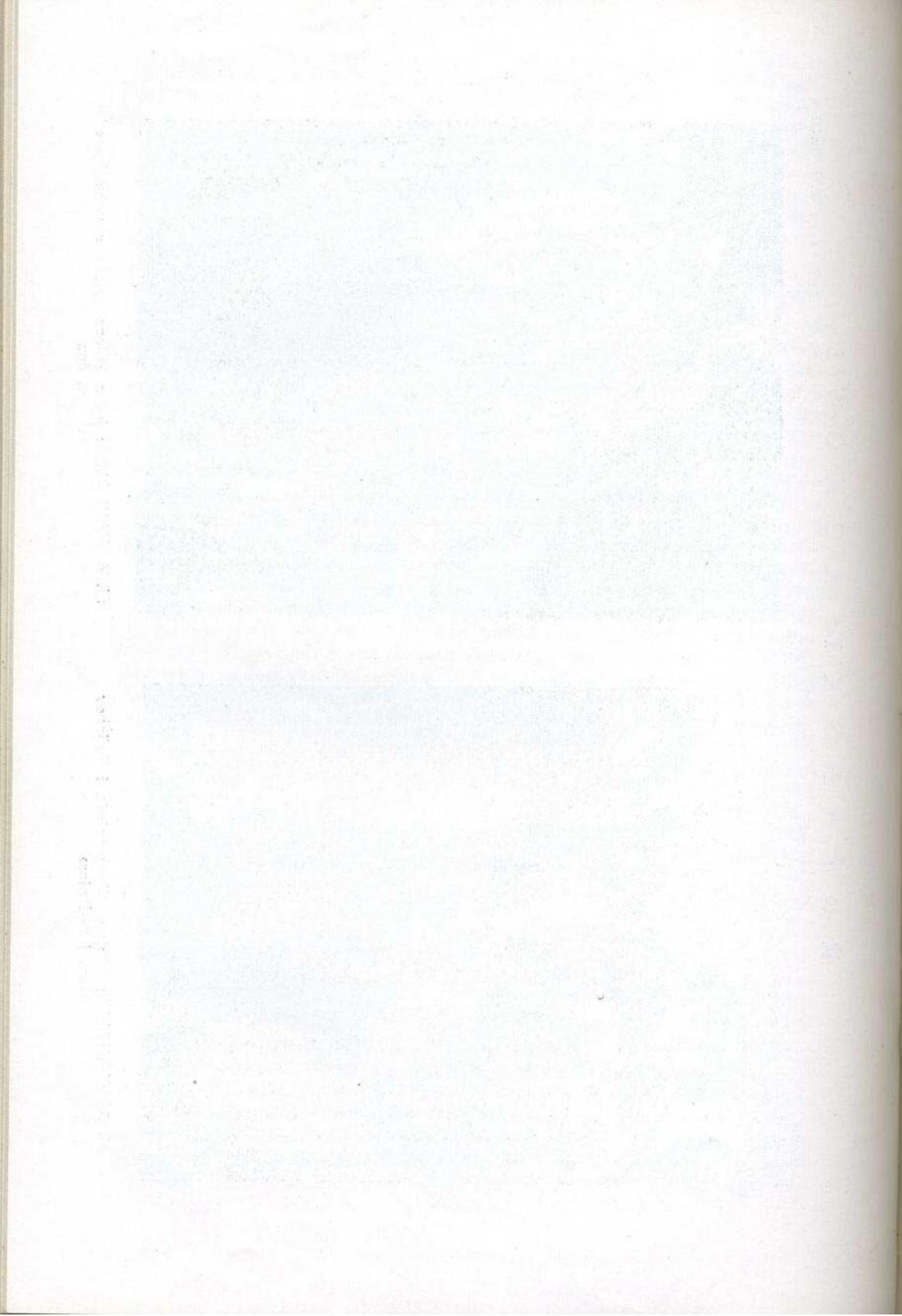
Foto: dr. I. Krajač

Sl. 5. VARNJAČA: istočna stijena vrtave i Poljakov
teranji nad njom

Sl. 6. VARNJAČA: južna stijena vrtave s poluspiljom
u dnu

ninarskih kuća i skloništa ima 24, kojih se znatan broj nalazi u Tatrama, napose u Zakopanom i kod Morskoga Oka. Vrijednost nekretnina iznosi 1.491.541 zloti; za gradnje se izdalo u prošloj godini 120.000 zloti, a za nabavu inventara 20.000 zloti. Društvo izdaje bogato ilustrirani planinarski godišnjak »Wierch y« koji članovi dobivaju besplatno. U g. 1929. izšao je svezak 7. sa 56 slika i dvije karte i obilnim planinarskim sadržajem, koji je od veće česti namijenjen Tatramu. Osim toga izdaje društvo već 5. godinu dvomjesečnik »Przegląd Turystyczny«, koji takođe dobivaju članovi besplatno. Članarina u iznosu od 8 zloti (oko D 60) predaje se središnjem upravnom odboru s time, da se podružnicama, koje imaju ispod 200 članova, a rade i grade u Beskidama, ostavlja od toga prinos u ime pripomoći 3 zlota po članu. Članarina u podružnicama nije jednaka.

Znamenita je društvena tvorevina: Tatranski Muzej u Zakopanom, u kojem je sabrano bogato prirodno blago Visokih Tatra i izloženi rezultati znanstvenih i alpinističkih istraživanja na tom važnom gorskom području. Društvo Tatransko je član »Saveza poljskih turističkih društava«, kojemu pripada još 10 drugih manjih srodnih udruženja, od kojih imaju samo dva nešto znatniji broj članova: Touring Klub u Varšavi 5.000 i Automobil-klub u Varšavi 3.000 članova. Godišnji je prihod iznosi 670.421 zloti, a rashod 618.590 zloti; subvencije 165.409, prinos središnjem upravnom odboru 79.433, upravni troškovi 46.594, imovina 1.847.984, a dugovi 125.344 zlota.

Tatransko društvo razvija živu i svestranu djelatnost, te je dosad na planinarskom polju u Poljskoj postiglo viđnih uspjeha i velikih zasluga. Zaštita prirode i uređenje narodnih parkova, osobito u Tatrama, u glavnom ima se zahvaliti neumornoj inicijativi i požrtvovnoj suradnji Poljskoga Tatranskoga Društva, kojemu stoje sada na čelu: predsjednik ing. Jan Waclaw Czerwinski, potpredsjednici: Stanislav Osiecki, Dr. Walery Goetel, Dr. Waclaw Majewski; tajnik Dr. Emil Stolfa, zamjenik tajnika prof. Fr. Sykotowski; blagajnik Stefan Porebski, zamjenik blagajnik dir. Jozef Dorawski sa 16 odbornika i 7 zamjenika.

KONGRES ASOCIJACIJE SLAVENSKIH TURISTA, koji se lani držao u Sofiji, ove je godine sazvan na dane 22.—25. IX. u Pragu, gdje se sada nalazi sjedište vijeća (starješinstva) Asocijacije slavenskih planinarskih društava. Na kongresu u Sofiji izabran je predsjednikom Asocijacije za ovu godinu g. V. V. Jeniček u Pragu, potpredsjednik KČST u Pragu, tajnikom g. I. Kamenicky. Članovi vijeća ASTD za novo razdoblje jesu ovi: u ime KČST: g. Em. Hruba, predsjednik togla Kluba, g. V. V. Jeniček i g. I. Kamenicky; u ime Saveza planinarskih društava Jugoslavije: g. dr. Ivan Pavišić, ovogodišnji predsjednik Saveza, i gg. Makso Hrovatin u ime SPD u Ljubljani i Josip Pasarić u ime HPD-a u Zagrebu.

PLANINARSKA LITERATURA

O POLJAKOVOM »PLANINARSKOM VODICU PO VELEBITU«

donosi »Planinski Vestnik«, glasilo »Slovenskoga Planinskoga Društva« u Ljubljani, u svom 5. broju obznanu s pregledom sadržaja ove »opširne, bogato opremljene, nad sve skrbno sestavljene knjige«. Pisac obznane (J.) za ime »Velebit« veli, da ga pučka etimologija dovodi u vezu s pridjevnim sastavkom »vele« (n. pr. Velo Polje), pa drži, da valja misliti na prastaro ime, koje su Rimljani (Montes Bebii) našli upravo tako, kako n. pr. za Senj, Sisak i dr. Pisac se nadalje slaže s g. Dr. Poljakom, da ne valja za Kras upotrebljavati njemački naziv »Karst«; ali drži, da ne bi trebalo da se domaći »Kras«, koji je vlastito

geografsko ime, zamjenjuje s »Kršem«, umjetno prenesenim od općenoga imena »krša«; istina, Kras je kršan, ali nije sve Kras, što je krševito. O specijalnom dijelu »Vodiča« izriče ovaj sud: »Tu je nagomilano podataka svih vrsta, što su tokom mnogih godina na putovanjima sabrani i savjesno ispitani. Neposredno će služiti onomu, koji se drži smjera prema opisu knjige; a drugi će sebi složiti turu s pomoću opšrnoga kazala i priloženih zemljovidova«. Obznanu završuje riječima: »HPD je tim izdanjem izvršilo veleznamenito djelo za turističko otkriće bajnoga Velebita«.

»LA MONTAGNE«, ilustrirano glasilo čuvenoga francuskoga alpinskoga društva »Club Alpin Français«, donosi u broju 9. za maj-juni 1930. ovu obznanu o Poljakovu »Vodiču«: »Dr. Josef Poliak. — Planinarski Vodic po Velebitu; 19×12 de 277 p.; Zagreb, 1929. — Cette sorte de guide étudie le massif de Velebit Planina qui culmine à près de 1.800 m d'altitude, à 10 km du Planinski Canal (Mer Adriatique), au Sud Est de Karlobag qui est lui-même à 280 km de Fiume. C'est la partie Nord Ouest des Dinarides. Chose curieuse, et que les phénomènes de charriage pouvoient laisser prévoir, les photos nous révèlent une allure des peysages analogue à celle de sites du Chablais et du Faucigny (latitude mise à part)«.

DR. HENRIK TUMA: IMENOSLOVJE JULIJSKIH ALP. Ljubljana 1929. Izdal u svojoj nakladi »Slovensko Planinsko Društvo«. Na bezbrojnim putovanjima i proučavanju na licu mjesta kroz 30 godina sabrao je ovaj neumorni slovenski alpinist i jedan od rijetkih pobjednika čuvene sjeverne stijene Triglava veliku množinu podataka o topografskim imenima u Julijskim Alpama, bržno tragačući za narodnim imenima u starim knjigama i među narodom u dotičnim planinskim krajevima. Tako je stvorio posebno znanstveno djelo od trajne vrijednosti, kakvoga dosad nema nijedan narod o svojim visokim planinama. Knjiga se dobiva (D 30) u pisarni SPD-a u Ljubljani.

RUDOLF BADJURA: STO IZLETOV PO GORENJSKEM, DOLENJSKEM, NOTRANJSKEM. V Ljubljani 1930. Cijena uvezanoj knjizi D 55. — Uporedo sa sve većim razvojem turistike i planinarstva osjeća se sve više potreba praktičnih vodiča, iz kojih izletnici i plannari mogu crpsti točne upute za svoje izlete i uspone. U tom pogledu mogu vrlo dobro poslužiti vodiči poznatoga slovenskog turističkog pisca g. R. Badjure, koji je u tu svrhu s velikom pomnjom sabrao veliko mnoštvo pouzdanih podataka. U ovoj knjizi vodič je sustavno obraden za svaki kraj i izlet. Dobiva se kod pisca u Ljubljani.

DR. MIECZYSŁAW ŚMIERZ: PRZEWODNIK PO TATRACH I ZAKOPANEM. Sa 18 nacrtta, kartom Tatrica i planom Zakopana. Naklada autora. Zakopane 1927. Ovo je potpuni i sustavni vodič po Visokim Tatramama, što ga je napisao zasluzni poljski turistički stručnjak Dr. Mieczysław Śmierz. Našim planinarima, koji kane pohoditi Tatre, a umiju poljski, dobro će doći ova priručna knjiga, koja pruža potanke podatke i pouzdane upute o svemu, što je putniku na Tatramama potrebno znati.

Autor ovoga djela nastradao je životom ovoga proljeća na opasnom usponu u poljskim Tatramama. Penjući se na vrletnu stijenu Košcielec (2159 m), koju turu u tom vodiču (str. 169) zove »droga (put) nieco trudna«, nesrećnim se slučajem strmoglavio u dubinu i ostao na mjestu mrtav. Pogreb se vršio u Zakopanom uz veliko učestvovanje planinara i prijatelja toga odličnoga javnoga radnika. On je bio jedan od glavnih predstavnika poljskog planinarstva i skisporta, kroz dugi je niz godina djelovao kao tajnik Poljskoga Tatranskoga

Društva, za razvoj kojega je stekao velikih zasluga, a odlikovao se i kao pisac mnogih turističkih knjiga i izdanja. Njegova tragična smrt velik je gubitak za »Poljsko Tatransko Društvo«.

DRUŠTVENE VIJESTI

ZAHVALA NJEGOVA VELIČANSTVA KRALJA HRVATSKOM PLANINARSKOM DRUŠTVU. Naše društvo primilo je iz predsjedničkog ureda uprave policije u Zagrebu ovo pismo: »Prema naređenju Ministarstva Unutrašnjih Poslova od 20. juna t. g. K. broj 1437. čast mi je naslovu saopćiti, da je Njegovo Veličanstvo Kralj blagovoleo izjaviti zahvalnost na pozdravnom telegramu. Za upravnika policije policijski savjetnik Dr. J. Klinić.«

ŽELJEZNIČKE POGODNOSTI. Od uprave »Saveza planinarskih društava Jugoslavije« primili smo 24. VII. ovo obavještenje: »Sarajevo, 18. VII. 1930. Na požurnicu Savezne uprave od 21. VI. o. g. glede željezničkih povlastica odgovorilo je Ministarstvo Trgovine i Industrije pod brojem 20.121. od 8. VII. o. g. slijedeće: »U vezi Vašega pisma od 21. juna o. g., kao i akta br. 46. od 14. aprila o. g. upućenog Generalnoj Direkciji Željeznica u Beogradu, čast je ovom odsjeku izvijestiti Vas prema izvještaju iz Ministarstva saobraćaja, da će se u najkraćem roku pristupiti izmjeni paragrafa 12. željezničke tarife. Ovaj odsjek sa svoje strane preduzeo je potrebne korake, da se pomenuti paragraf rediguje iz osnova, pri čemu će se uzeti u obzir kako Vaš tako i predlozi ostalih turističkih društava. Uviđajući i sami potrebu izmjene, kojom bi se izašlo u susret željama svih planinarskih i turističkih organizacija, odsjek će nastojati, da se meritorno rješenje po ovome što prije doneše.«

PROSLAVA OTVORENJA PLANINARSKE KOLIBE NA ROŽANSKIM KUKOVIMA. HPD središnjica u Zagrebu, prireduje sa svojim podružnicama sredinom kolovoza zajednički izlet na Sjeverni Velebit, gdje se na dane 15., 16. i 17. VIII. (blagdan Velike Gospe, subota i nedjelja), drži dvostruka planinarska slava: posveta i svečano otvorenje planinarske kolibe na Rožanskim Kukovima, koju je HPD središnjica u Zagrebu prošle jeseni sagradilo i u počast g. Ljudevitu Rosiju, zaslužnom istraživaču Velebita, prozvalo njegovim imenom, i proslava 3-godišnjice otvorenja Krajačeve kuće HPD-a na Zavižanu. Za taj izlet i proslavu predviđen je ovaj raspored: Dne 15. VIII. prije podne: sastanak planinara i proslava 3-godišnjice Krajačeve kuće na Zavižanu; poslije podne: izleti (sa vodičima) na okolne vrhove (Vučjak, Velika Kosa, Balinovac, Veliki i Gornji Zavižan, Velebitska Plješevica, Pivčevac). U 9 sati na večer veliki kriješ na vrhu Vučjaka (1645 m), koji će se vidjeti na daleko i široko. Dne 16. VIII. u 5 sati u jutro polaze planinari, koji su noćili u kući na Zavižanu, preko Loma u Rosijevu kolibu na Rožanskim Kukovima, gdje se u 9 sati vrše posveta i otvorenje. Poslije službe božje i posvete slijede pozdravni govor i usponi na obližnja pogledala sa Pasarićeva (20 min.), Novotnijeva (20 min.) i Hircova (15 min.) Kuka, a poslije ručka uspon (sa vodičima) na obližnje Kukove: Gromovača (1 i pol do 2 sata), Varnjača (1 i pol do 2 sata), Crikvine (1 i pol do 2 sata), Vratački Kuk (3 sata), Krajačev Kuk (3—3 i pol sata). Oko 5 sati poslije podne odlaze sa Rožanskih Kukova planinari, koji kane noćiti u Krajačevoj kući na Zavižanu ili na Lubenovcu (kod pastirskih stanova u slučaju povoljnog vremena). — Dne 17. VIII.: U rano jutro i prije podne usponi na druge okolne vrhove iz Rosijeve i Krajačeve kuće i iz Lubenovca (Veliki Kozjak, Mali Rajinac), a oko 10—11 sati prije podne odlazak planinara po volji: a) preko Je-

zera u Krasno i dalje kolima ili autobusom u Otočac i na željezničku stanicu Vrhovine, ili b) preko Zavižana u Oltare i dalje autobusom do Senja na parobrod ili na autobus prema Josipolu. — U Krajačevoj kući na Zavižanu može dobiti noćiste oko 40—50, a u Rosijevoj kolibi oko 15 planinara, dok će se eventualno za ostale pripraviti ležaji u baraki kraj Krajačeve kuće i u suhoj spilji kraj Rosijeve kolibe. Podvoz autobusom iz Josipola (Ogulin) do Senja i dalje iz Senja ili iz Sv. Jurja do Oltara i natrag, pa iz Vrhovina ili Otočca do Krasna i natrag, kao i konak u Krajačevoj kući i u Rosijevoj kolibi, te hrana u planinarskim kućama osigurat će se prema prijavama, koje se imaju poslati središnjici HPD-a do 5. VIII. o. g.

GOJTANOV DOM NA VISOČICI. Otkad je sagrađen taj planinarski dom na Visočici (1619 m), HPD podružnica »Visočica« u Gospiću piređuje u ljetno doba svake nedjelje brojno posjećene izlete na tu najlepšu goru u Velebitu. Sudjeluju ne samo izletnici iz Gospića i drugih mjesta u Lici, nego sa svih strana naše domovine, dapače i iz Praga. Na proslavi jednogodišnjice otvorenja toga doma 29. lipnja o. g., bilo je preko 80 izletnika, a od ovih oko 40 članica krasnoga spola, što je slavi podalo osobit značaj. Proslavi je prisustvovao u ime HPD središnjice njezin začasni član i odbornik g. prof. Vladimír Stahuljak. Toga je dana priređeno posjetnicima Gojtanova doma novo iznenadenje: otvoren je planinarski muzej, što je u jednoj sobi prema namisli predsjednika g. I. Gojtana osnovan kao zorna slika života Visočice od njezina postanka do danas. Za taj muzej sam je predsjednik izradio geološki projek Visočice i sabrao različnih ruda, biljaka, leptira i kukaca, a planinar g. Juraj Došen poklonio je svoj bogati herbarij. Sa vrha Visočice, koja je bila prekrita plasti krasnoga alpinskoga cvijeća, bio je divan pogled na vrhove Sjevernog i Južnog Velebita, na Liku do Gole Plješvice kod Plitvičkih Jezera i preko Velike Kapele do vrletnog Kleka, a prema jugo-zapadu na sinji Jadran s brojnim otocima. Mnogi su izletnici na vrhu dočekali čarobni prizor: izlaz i zalaz sunca, pa su ostali u domu na konaku. Neki su sabrali više rijetkih primjeraka ruda, biljaka i kukaca za planinarski muzej. Gosp. dr. Vuković je izveo mikroskopska opažanja o uvećanju krvnih tjelešaca u čovjeku, pa će se ti stručni nalazi izložiti u tom muzeju za potvrdu načela, kako je sunce i čisti zrak na planini nepresušni izvor zdravlja. Izletnici su bili zadovoljni opskrbom, a 12 udobnih postelja sa perinama pružilo je planinarkama ugodan san. Odbor podružnice bratski poziva drugove planinare iz bliza i daleka, da što češće posjećuju Visočicu i da ga što izdašnije podupiru u širenju planinarstva u Južnom Velebitu.

NAŠE SLIKE. Panorama sjevernog Velebita od Krajačeve kuće na Zavižanu. — Foto: Dr. Radivoj Simonović. Krajačeva kuća HPD-a na Zavižanu (1590 m) ima tako povoljan položaj, da se od nje, a još bolje sa vrha Vučjaka iznad nje (1645 m), pruža sjajan i dalekosežan vidik na sve strane, koji istodobno sljubljuje čare i krasote mora i planina u jedinstvenu cjelinu. Vanredno uspjela slika g. dra. R. Simonovića, koga je Vila Velebita tako općarala, da već kroz 30 ljeta godimice hodočasti u njezine bajne dvore, dočarava nam sjajno pred oči jedan dio toga nezaboravnog vidika: veličanstvenu panoramu prema jugu na skupinu vrhova Sjevernog Velebita, Velikog (1677 m) i Gornjeg (1638 m) Zavižana, Zavižanskog Pivčevca (1676 m), Malog Rajinca (1699 m), na kamenite i divlje glavice Gornjih (Hajdučkih) i Donjih (Rožanskih) Kukova, od kojih na desno proviruje glavica Gromovače (1675 m), a između ovih se ocrta na obzoru impozantna glavica Velikog Kozjaka (1620 m). U smjeru Loma između Hajdučkih Kukova i Rajinca, može se za vedrog obzorja vidjeti

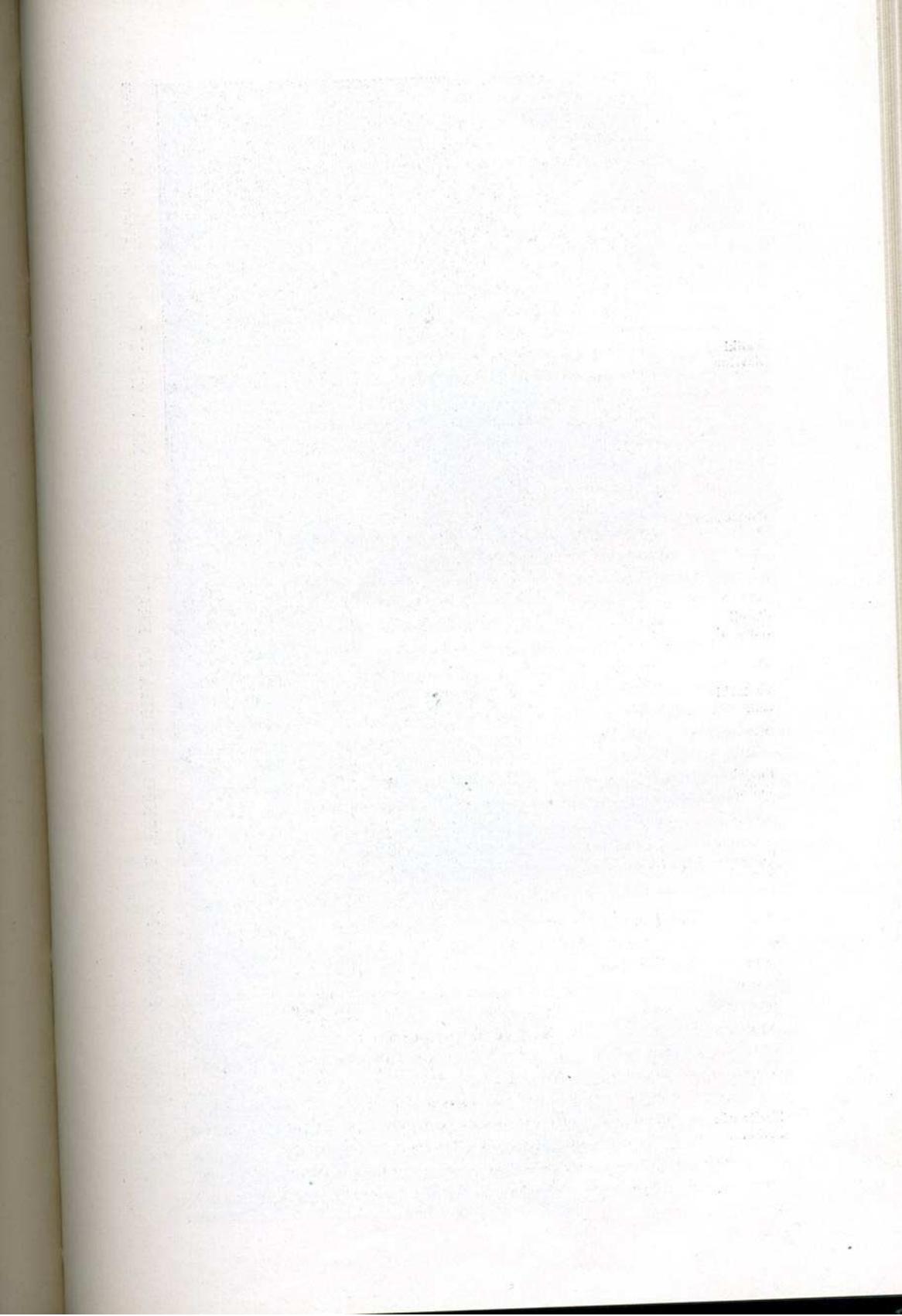
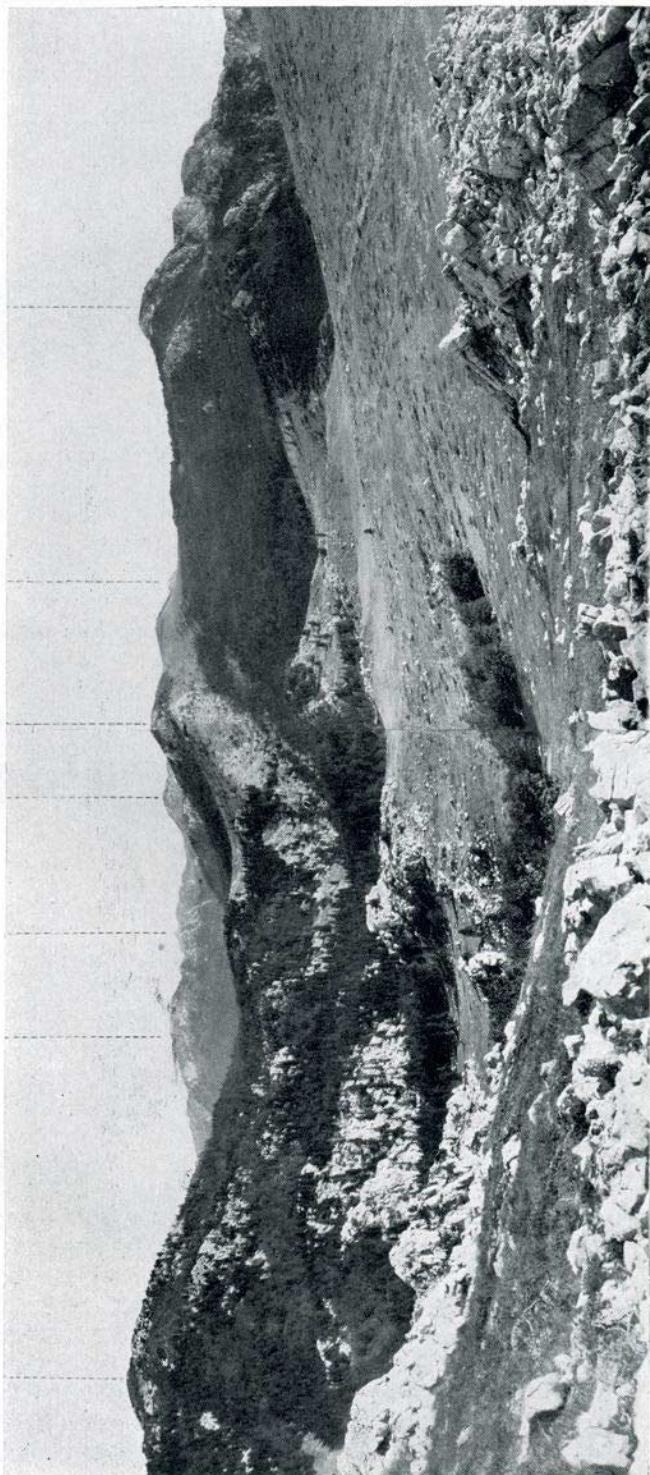

Foto: dr. R. Simonović

PANORAMA SJEVERNOG VELEBITA SA KRAJACEVE KUĆE NA ZAVIŽANU

Veliki
Zavižan

Gromovača

Gornji
Zavižani

Vratački
Kuk

Kozjak
Veliki

Hajducki
Kukovi

Zavižanski
Pivčevac

cijeli južni Velebit od Visočice preko Vaganskog Vrha i Sv. Brda do Crnopca. Da Sjeverni Velebit nema nepregledno bogatstvo drugih prirodnih čara i ljepota, ova bi veličajna panorama sama dostajala, da trajno neodoljivom silom privlači na njegove vrhove prijatelje prirode iz bliza i daleka. Tu zaista vrijedi ona: Dodi, vidi i — uživaj!

PLANINARSKE VIJESTI

FRANCUSKO PLANINARSKO DRUŠTVO (Club Alpin Français) Paris, rue du Bac, 30, osnovano 1874. g. inicijativom Adolfa Joanne, sastavljeno je od sekcija (podružnica), koje se nalaze na čitavom teritoriju Francuske. Cilj mu je propaganda za upoznavanje planinskih krajeva i slikovitih predjela Francuske i njenih kolonija. Gradi skloništa i planinarske kuće, staze, postavlja putokazne stupove i ploče, stvara udruženja vodiča i nosača, organizira zimske športove, koji su se naglo razvili. Svake se godine priređuju međunarodne skijaške utakmice, i to u raznim krajevima.

Pod geslom »Preko brda za domovinu« društvo je htjelo da stvori za domovinu energičnu, zdravu i jaku omladinu i u tom cilju osnovalo je đačke karavane, kojih uspjeh neprestano raste. Svake godine održava svoj kongres u kojem slikovitim kraju Francuske i organizira velike skupne izlete. Njegovim nastojanjem drže se sastanci, predavanja, umjetničke izložbe planinarskog karaktera. Pribavlja polakšice svojim članovima kod vožnje željeznicom i u hotelima u planinskim krajevima. Izdaje bogato ilustriranu reviju »Planina« (»Le Montagne«), koju članovi primaju badava. Tko hoće da postane članom kluba treba da bude preporučen predsjedniku jedne sekcije od dvojice članova. Godišnja članarina iznosi 10 franaka. Sekcije pobiru također posebnu članarinu, koju one same utvrđuju i koje iznos je različan prema sekcijskom, od 5—20 fr. Povlastice uživaju također i žene članice kluba, kao i maloljetni.

Društvo je u godini 1929. brojilo 18.554 člana. U toj su godini otvorene tri nove planinarske kuće: na sedlu de l'Olan, na Ponte Percée i Pombie. Osnovana je jedna nova — 44. — podružnica društva i one su razvijale živu djelatnost na svom radnom području. Društvo je primilo pripomoći u iznosu od 355.000 franaka, od toga od Office National du Tourisme 250.000 franaka; na članarini je unišlo 335.029 franaka. Ima oko 60 planinskih kuća i skloništa, u kojima većinom vrše upravu sekcije. Na novogradnje se utrošilo 224.750 franaka, a na popravak i nabavu inventara 124.435. Planinarske se kuće nalaze na Montblancu u području Chamonixa, gdje od toga grada društvo dobiva pripomoć od 20.000 fr. za uzdržavanje 3 kuća, nadalje u Vogeziima, Juri, Pirenejima, u Alpes Maritimes, u Provenci, nadalje u području Brianconia, Isère, Tarentona, Belforta, Rajne, Lyona i dr.

DR. FR. LAD. RIEGER KAO PUTNIK. Vrlo zaslužni voda českog naroda, koji je umro 3. III. 1903. u starosti od 85 godina, vrlo je mnogo u svom životu putovao. Već u mладости rado je pravio izlete na blagdane i praznike po Češkoj i tudini sad s ovim, sad s onim prijateljem. Kad mu je bilo 18 godina, krenuo je prvi put u inozemstvo. Iz Londona pisao je god. 1850. svomu prijatelju, Franji Palackome, znamenitome češkom historiku, kako je od rane mladosti prijatelj putovanja, koje je vazda držao za najbolje sredstvo protiv ograničenosti i jednostavnosti nazorā, za najbolji način, kako čovjek može da steče sve ono različno znanje i umijenje, sve one, rekao bi, bezimene spremnosti i iskustva, bez kojih katkada u društvu kraj sve sposobnosti i učenosti može vrlo malo učiniti, a katkada mnogo i pokvariti. Dr. Rieger je već kao đak rado išao u tu školu života. Ali što je važno, svaki đak mora se poslije

Škole vratiti u očinski dom, pa čovjek kao onaj gorostas (Ante) u grčkoj priči stiče vazda nove sile za borbu, čim se dotakne matere zemlje. Ta strast putovanja nije Riegera ostavila sve do kraja života, pa ga je kao starca od 82 godine vodila u sveti grad Viktora Huga, da tamо razgleda svjetsku izložbu potkraj 19. stoljeća. U »Časopisu Turistu« (br. 1. 1929.), glasilu »Kluba československých turistů v Praze«, izišao je kratki prijegled njegovih putovanja po svoj srednjoj i zapadnoj Evropi, napose Italiji, a najviše po Češkoj i Moravskoj, Slovačkoj i ostalim zemljama bivše monarhije, a god. 1867. putovao je s Palackim u Rusiju na izložbu u Moskvi. U Hrvatskoj bio je dr. Rieger dva puta: god. 1847. i god. 1882. God. 1847. imao je po savjetu liječnika poći u Italiju iz zdravstvenih razloga. Preko Beča i Požuna (Bratislave) podo u Peštu, gdje je pohodio pjesnika Jana Kollára, a odavle kreće lađom do srijemskih Karlovaca i Zemuna, odakle je prešao u Beograd i pohodio turskog pašu i kneza Karađorđevića i sastao se sa narodnim prvacima Vučićem, Garašaninom i Knićaninom. Iz Srbije prošao je vojnom Krajinom, Slavonijom i Hrvatskom do Zagreba, gdje se je sastao sa brojnim narodnim ljudima i književnicima, među ostalim i s grofom Draškovićem, dr. Dim. Demetrom i Ivanom Mažuranićem. Dva dana pred njegovim odlaskom vratio se Gaj iz Požuna. U pismima uvelike hvali Lujzinsku cestu, kojom je putovao od Karlovca do Rijeke, odakle je preko Istre i Trsta prešao u Veneciju i posjetio gradove gornje Italije, Rim i Napulj. Odavle se uspeo na Vezuv u vrijeme njegove provale. Drugi put je pohodio Hrvatsku god. 1882., kada je na poziv biskupa Strossmayera u Đakovu prisustvovao posveti nove katedrale.

Od god. 1836., kada je prvi put krenuo u svijet, pa do 1900., kada je izveo svoje posljednje putovanje na svjetsku izložbu u Parizu, dakle u razdoblju od 64 godine proboravio je kroz 46 godina po više mjeseci na putu, a samo kroz 18 godina nije iz Češke odlazio. Stoga nije čudo, što mu se god. 1876. oteo u jednom pismu uzdah: »Ta ne mogu da budem kao kurir neprestano u željeznici!« Na putovanju mnogo mu je koristilo, što je vrlo okretno govorio njemački, francuski, talijanski, poljski i ruski, a poznavao je engleski i hrvatski.

SADRŽAJ: Dr. I. Krajač: Rožanski Kukovi (str. 243). — Vladimir Blašković: Gorskim Kotarom (249). — Dr. I. Krajač: Planinarsko sklonište na Docima u Južnom Velebitu (255). — Ing. I. Neumann: Planinarska kuća na Risnjaku (258). — Glavne skupštine podružnica HPD-a: 1. Bilo u Koprivnici (259); 2. »Ravna Gora« u Varaždinu (260). — Dan Vranjače (261). — Planinari čuvajte alpinsku floru (263). — Savez planinarskih društava Jugoslavije (264). — Asocijacija Slavenskih Turista (264): Polskie Towarzystwo Tatrzańskie, Kongres Asocijacije Slavenskih Turista. — Planinarska literatura (265): 1. O Poljakovom »Planinarskom Vodiču po Velebitu«: a) Planinski Vestnik; b) La Montagne; 2. Dr. H. Tuma: Imenoslovje Julijskih Alp; 3. R. Badjura: Sto izletov; 4. Dr. M. Šmierz: Przewodnik po Tatrach i Zakopanem. — Društvene vijesti (267): 1. Zahvala Njegova Veličanstva Kralja Hrvatskom Planinarskom Društvu; 2. Željezničke pogodnosti; 3. Proslava otvorenja planinarske kolibe na Rožanskim Kukovima; 3. Gojtanov Dom na Visočici; 4. Naše slike. — Planinarske vijesti (269): 1. Club Alpin Français; 2. Dr. L. Rieger kao putnik.

Odgovorni urednik: prof. Josip Pasarić, Ulica kraljice Marije 20. — Izdavač »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u Zagrebu. — Tiskar »Tipografije« d. d. Zagreb, Preradovićev trg 9. — Za tiskaru odgovara I. Ivanković, Zagreb, Selska c. 39.